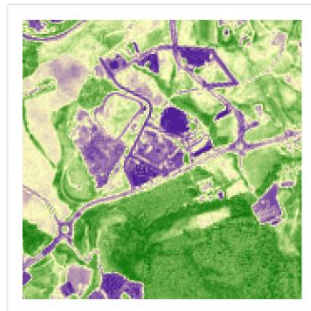
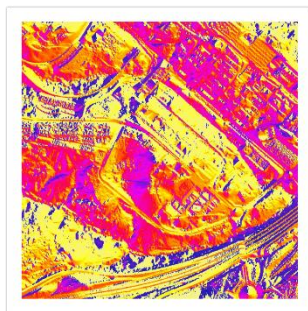
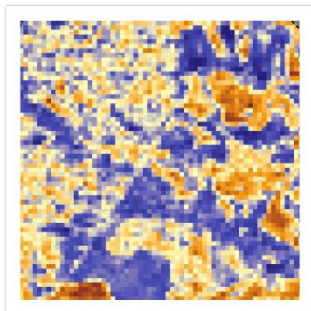
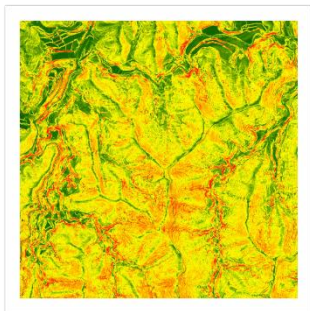

This is the **published version** of the bachelor thesis:

Delgado Arias, Esteban; Muñoz Ramírez, Francesc, dir. Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eina de planificació urbana a Cerdanyola. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2020. 68 pàgines. (824 Grau en Geografia i Ordenació del Territori)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/226776>

under the terms of the license

LES UNITATS DEL PAISATGE URBÀ I ELS OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA COM A EINA DE PLANIFICACIÓ URBANA A Cerdanyola

Treball de fi de Grau

Alumne: **Esteban Delgado Arias**

Tutor: **Francesc Muñoz Ramírez**

Curs: **2019/2020**

Geografia i Ordenació del Territori

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

Grau: Geografia i Ordenació del Territori

Curs acadèmic: 2019/2020

L'estudiant Esteban Delgado Arias amb NIF 47240054D

Lliura el seu TFG amb:

Títol: Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com eina de planificació urbana a Cerdanyola del Vallès.

TUTOR/A: Francesc Muñoz Ramírez

Declaro que el Treball de Fi de Grau que presento és fruit de la meva feina personal, que no copio ni faig servir idees, formulacions, cites integrals o il·lustracions diverses, extremes de cap obra, article, memòria, etc. (en versió impresa o electrònica), sense esmentar-ne de forma clara i estricta l'origen, tant en el cos del treball com a la bibliografia.

Sóc plenament conscient que el fet de no respectar aquests termes implica sancions universitàries i/o d'un altre ordre legal.

Signatura de l'Estudiant Vist-i-plau Tutor/a

Bellaterra, 10 de Juny de 2020

ÍNDEX DE CONTINGUTS

1. INTRODUCCIÓ.....	1
1.1. JUSTIFICACIÓ DEL TREBALL	1
1.2. ÀMBIT D'ESTUDI	2
1.2.1. Àmbit d'estudi acadèmic	2
1.2.2. Àmbit d'estudi geogràfic	3
1.3. RELLEVÀNCIA TEÒRICA I PRÀCTICA	4
1.4. ESTAT DE LA QÜESTIÓ	4
1.5. DESCRIPCIÓ METODOLÒGICA	5
2. MARC TEÒRIC I PLANTEJAMENTS PRÀCTICS	6
2.1. CONCEPTES	6
2.2. EL PAISATGE I L'URBANISME EN GEOGRAFIA	8
2.3. MÈTODES PER L'ESTUDI I REPRESENTACIÓ DEL PAISATGE.....	9
3. METODOLOGIA	11
3.1. MAPA DEL PAISATGE	11
3.1.1. Inventari d'elements i components	11
3.1.2. Delimitació de les Unitats del Paisatge Urbà.....	11
3.1.3. Superposició de capes	13
3.2. OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA	14
3.2.1. Intersecció de diferents objectius envers el desenvolupament	14
3.2.2. Redacció dels objectius	14
4. RESULTATS	15
4.1. LES UNITATS DE PAISATGE URBÀ RESULTANTS	15
4.2. ELS OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA APLICATS A L'ÀMBIT D'ESTUDI	17
4.2.1. Avaluació del paisatge	17
4.2.2. OQP de l'àmbit d'estudi en convergència amb els ODS.....	19
4.2.3. Elaboració de propostes per a la planificació	21
5. CONCLUSIONS.....	22
5.1. REFLEXIONS PERSONALS	22
5.2. VIES DE TREBALL FUTURES.....	24
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	25
ANNEX	27
A) MATERIAL CARTOGRÀFIC	27
B) CATÀLEG D'UNITATS DEL PAISATGE	33

“Si bé molts dels assentaments urbans són elements configuratius, alguns també constitueixen patrons, perquè formen teixits urbans particulars que, en repetir-se, caracteritzen la imatge visual del paisatge d’aquest àmbit territorial.”

*Catàleg del Paisatge de la Regió
Metropolitana de Barcelona, pg. 112.*

Resum:

En l'actualitat, l'ordenació del paisatge es duu a terme des d'una escala regional (Àmbits Funcionals de Catalunya) i, amb aquesta, es desenvolupen una sèrie d'objectius assolir per a la millora qualitativa del paisatge. En aquest treball, s'adapta la metodologia aplicada per l'Observatori del Paisatge a una escala municipal mitjançant els Sistemes d'Informació Geogràfica i la fotointerpretació, emfatitzant en la caracterització del paisatge urbà. A partir de la delimitació d'unitats del paisatge, es redacten uns Objectius de Qualitat Paisatgística basats en la descripció i avaluació de cada unitat, esdevenint aquest un document que assenta les bases d'una planificació territorial coherent amb l'entorn espacial urbà i natural de l'àmbit d'estudi.

Conceptes clau: Unitat del Paisatge Urbà; Ordenació del Paisatge; Planificació territorial; Objectius de Qualitat Paisatgística; Assaig metodològic.

Resumen: *Las Unidades del Paisaje Urbano y los Objetivos de Calidad Paisajística como herramienta de planificación urbana en Cerdanyola.*

En la actualidad, la ordenación del paisaje se lleva a cabo desde una escala regional (Ámbitos Funcionales de Catalunya) y, con esta, se desarrollan una serie de objetivos a alcanzar para la mejora cualitativa del paisaje. En este trabajo, se adapta la metodología aplicada por el Observatorio del Paisaje a una escala municipal mediante los Sistemas de Información Geográfica y la fotointerpretación, enfatizando en la caracterización del paisaje urbano. A partir de la delimitación de unidades del paisaje, se redactan unos Objetivos de Calidad Paisajística basados en la descripción y evaluación de cada unidad, convirtiéndose en un documento que sienta las bases de una planificación territorial coherente con el entorno espacial urbano y natural del ámbito de estudio.

Palabras clave: Unidad del Paisaje Urbano; Ordenación del Paisaje; Planificación Territorial; Objetivos de Calidad Paisajística; Ensayo metodológico.

Abstract: *The Urban Landscape Units and the Landscape Quality Objectives as an urban planning tool in Cerdanyola.*

Nowadays, landscape management is carried out from a regional scale (Functional Areas of Catalonia) and, with this, a series of objectives are developed to achieve for the qualitative improvement of the landscape. In this work, the methodology applied by the Landscape Observatory is adapted to a municipal scale through Geographical Information Systems and photointerpretation, emphasizing the characterization of the urban landscape. Starting from the delimitation of landscape units, Landscape Quality Objectives are drawn up based on the description and evaluation of each unit, becoming a document that lays the foundations for territorial planning consistent with the urban and natural spatial environment of the scope of study.

Key words: Urban Landscape Unity; Landscape Management; Territorial Planning; Landscape Quality Objectives; Methodological essay.

1. Introducció

El present treball té com a propòsit estudiar i assentar les bases per a l'aplicació dels Objectius de Qualitat Paisatgística en l'àmbit de la planificació urbana i elaborar un material cartogràfic entenedor que resolgui la representació del paisatge a una escala local, en aquest cas, al municipi de Cerdanyola del Vallès (Vallès Occidental). Dits Objectius formen part de les directrius establertes a l'Observatori del Paisatge de Catalunya, que serveixen per atorgar als diferents elements configuratius del paisatge unes fites a assolir en funció de la seva naturalesa, els quals es vinculen a una sèrie de components i valors coherents amb la percepció individual i social del conjunt del territori (Observatori del Paisatge, 2016).

Els OQP tenen una aplicabilitat a escala regional a Catalunya, on es treballa per Àmbits Funcionals a través dels Catàlegs del Paisatge. Però el paisatge no és només una percepció col·lectiva a nivell nacional. Moltes vegades, el paisatge quotidià que es dibuixa a l'imaginari col·lectiu no arriba a assolir la mida d'una unitat del paisatge com les delimitades als Catàlegs. Les realitats personals, individuals o col·lectives, poden arribar a ser tan diverses com persones hi ha, i és per això que un paisatge urbà s'aproxima més a la representació viscuda de la realitat quotidiana de grans grups de persones, com són les urbs. Es tracta d'un treball que recull el conjunt d'informació obviada o generalitzada que els Catàlegs del Paisatge no són capaços de completar degut a l'escala de treball i a la immensitat que suposa ordenar i cartografiar un territori tan extens en detall, com és Catalunya. Els OQP a escala local permeten representar aquesta percepció social de la realitat paisatgística en detall, de manera que enriqueix el patrimoni tangible (elements que configuren el paisatge) com intangible (elements amb valors identitaris, simbòlics o socials) i, a la vegada, permetria que aquests Objectius siguin emprats com a eines dedicades a la planificació de la ciutat envers a la millora de la qualitat de vida de les persones (Observatori del Paisatge, 2008).

Les propostes que es desenvolupen als resultats del treball, van en concordança i estan relacionades amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (United Cities and Local Governments, 2015) i també en els Catàlegs del Paisatge.

1.1. Justificació del treball

En primer lloc, l'elecció del municipi ha sigut basada en l'experiència viscuda de l'autor del present treball. Es podria dir, doncs, que existeix una pretensió per escollir aquest municipi degut a una vinculació emocional per haver viscut en aquesta ciutat des dels 4 als 19 anys, considerant així Cerdanyola del Vallès com l'espai de desenvolupament vital i d'interacció amb tots els processos que comporten la construcció d'una personalitat individual.

En segon lloc, aquesta vivència ha permès elaborar una percepció del paisatge durant anys com ningú aliè podria sobre els barris i carrers que són objecte d'aquest estudi. És un avantatge que dota d'una capacitat analítica de l'espai, complicada d'adquirir fent només treball de camp durant unes hores. És una òptica que ha sigut enriquida a través del pas del temps i és per això que hi ha un conjunt de sensacions experimentades durant anys que poden justificar la necessitat d'argumentar una planificació urbana coherent amb el paisatge.

I, en tercer lloc, el fet de treballar un espai urbà suposa una oportunitat per desenvolupar els estudis del paisatge a nivell local i acumular coneixement en matèria de paisatge, urbanisme i

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

metodologia cartogràfica en aquests àmbits. A més, el municipi escollit té una rica diversitat de tipologia edificatòria i de morfologia urbana, que pot suposar un punt de partida per altres treballs que tractin els espais urbans i els seus paisatges.

Tot plegat, aquests tres motius tenen en comú un objectiu clau que agrupa dites argumentacions: la dotació d'eines i la proposta de planificació urbana amb la fi de millorar la qualitat de vida de les persones.

Per una banda, i en referència al primer motiu d'elecció del treball, un TFG d'aquestes característiques, que vincula emocionalment l'estudiant amb el territori i el seu estudi, permet retornar el coneixement obtingut al lloc on ha crescut i ha sigut acollit. Pel que fa al segon motiu, el treball és capaç de resoldre problemes sorgits a partir de la planificació urbana desenvolupada durant els últims 20 anys, i d'orientar les futures planificacions en coherència amb l'entorn percebut per les persones que habiten la ciutat. I, en acabar, la funcionalitat que en conjunt aporta a la ciutat en forma de coneixement, reconeixement i qualitat paisatgística.

1.2. Àmbit d'estudi

El títol d'aquest subapartat pot arribar a resultar ambigu parlant d'un treball de geografia, per tant aquest estudi distingeix l'àmbit acadèmic i l'àmbit geogràfic per completar de forma adient aquest fragment de la introducció.

1.2.1. Àmbit d'estudi acadèmic

L'objecte d'estudi que ocupa aquest treball té a veure fonamentalment amb el paisatge. Aquest àmbit, però, té múltiples definicions en funció de la perspectiva acadèmica o científica des de la qual s'enfoca. El nostre cas, la geografia ho tracta com la percepció de les persones sobre una part del territori (Pelachs, 2008). Segons aquesta definició, l'única mesura i delimitació possible d'un paisatge es regeix per la percepció humana.

Aquest treball té com a camp d'estudi específic el paisatge urbà, una matèria estudiada i aplicada en infinitud de casos, però poques vegades ordenat des de les institucions públiques gestores i poques vegades regulades. També és un estudi específic que dins el conjunt del paisatge no ha tingut sempre la mateixa atenció que els paratges menys antropitzats, com són les muntanyes o demés espais naturals.

Es podria delimitar aquest estudi acadèmic dins el paisatge urbà, però a la vegada el paisatge integra un conjunt de dinàmiques que fan que aquest tingui un aspecte o un altre, i per tant és inevitable que aquest sigui independent a altres fenòmens que interactuen amb l'aspecte perceptiu que les persones tenen de l'espai. Té molt a veure amb qualsevol tipus d'estudi geogràfic que tingui una petjada al territori. Té a veure amb geografia econòmica, en tant que els valors productius poden ser representats en un mapa del paisatge i adquirir un significat; té a veure amb geografia social i cultural, ja que existeixen espais a l'imaginari col·lectiu que són vistos d'una manera determinada degut al sentiment que pot amagar darrere, o espais espirituals que són més que simples edificis o elements naturals que es poden trobar a qualsevol indret; té a veure amb la biogeografia, perquè més enllà dels edificis i l'asfalt també trobem una distribució concreta d'espècies vegetals, de conreus o de plantes i arbres que es veuen, s'oloren, se senten amb el vent o s'exploten per produir aliments. La llista és extensa, i el paisatge té la capacitat d'agrupar totes aquestes sots-disciplines geogràfiques en una sola representació cartogràfica que sintetitza la

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

majoria de les dinàmiques esmentades, o que com a mínim suposen un repte per assolir dita representació.

1.2.2. Àmbit d'estudi geogràfic

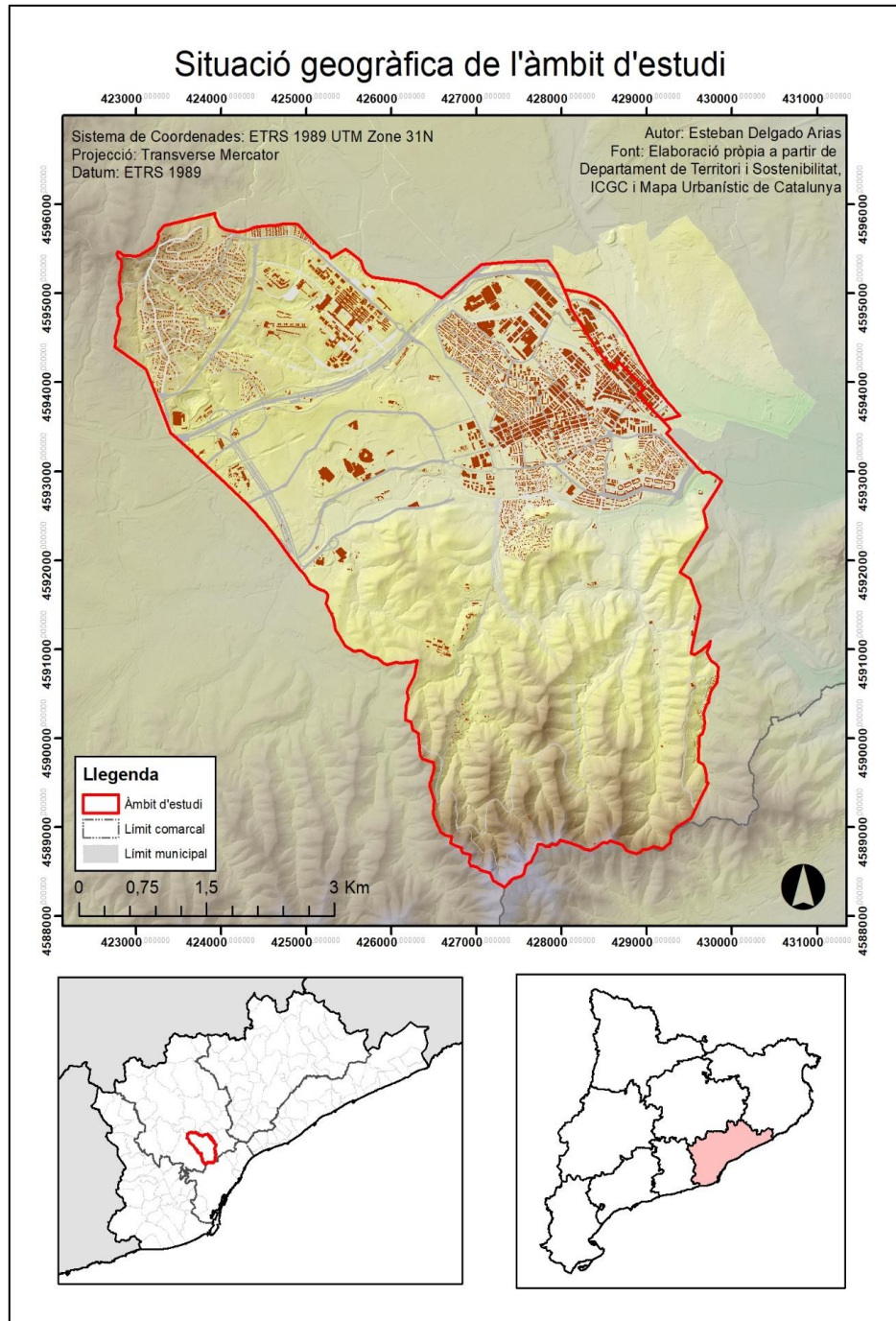

Figura 1: El mapa indica la part del territori objecte d'estudi. Aquest integra el municipi de Cerdanyola en la seva totalitat i també el barri de Pont Vell, pertanyent a Ripollet.

El treball es centra en el nucli urbà continu de Cerdanyola del Vallès i el nucli de Bellaterra. Aquest continu urbà integra la totalitat del barri de Pont Vell, el qual comparteix amb Ripollet part de l'entramat, com es pot percebre a la Figura 1. Cerdanyola consta de 57.403 habitants i té una superfície de 30,56 quilòmetres quadrats (1.878,4 h/km²).

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

El nucli principal es troba a la Plana del Vallès, encaixat en la vessant nord de la Serra de Collserola i el marge esquerra del riu Ripoll com a estructuradors físics naturals. Els estructurants físics humans són les autopistes C-58 i l'AP-7, aquesta última dividint el nucli principal amb la Universitat Autònoma de Barcelona. Pel que fa al barri de Bellaterra, és un districte que té la categoria d'Entitat Municipal Descentralitzada. En termes d'organització territorial de Cerdanyola, consta de 21 barris agrupats en 6 Àmbits Funcionals Urbans (Ajuntament de Cerdanyola del Vallès, 2019).

A grans trets, Cerdanyola es caracteritza per tenir un tipus d'urbanització compacta als barris centrals, que començaren a créixer durant el segle XIX, però amb vials prou amples i planificats. Aquesta compacitat es dilueix en edificacions de baixa densitat a mesura que la ciutat creix cap a Collserola i al llarg de Serraparera, en direcció a l'actual Universitat. El barri de Banús-Bonasort constitueix una excepció a causa de les construccions d'habitatges obrers dels anys 1960. Així mateix, hi ha barris d'urbanització dispersa i de baixa densitat edificatòria a les zones de Bellaterra i Montflorit, que són els exemples més característics d'aquest model urbà en aquest municipi. Físicament, el nucli principal està vertebrat pel Riu Sec, que forma una conca dissimulada pels edificis residencials. De la mateixa manera, es dissimula entre els carrers una sèrie de turons que travessen Cerdanyola des de Serraparera fins al Turonet, accentuant-se a mesura que s'apropen a la Serra de Collserola, on la Riera de Sant Cugat torna a generar altra conca en pendent que dona forma al relleu físic de la ciutat.

El present treball, doncs, està enfocat al terme municipal de Cerdanyola del Vallès, incloent l'EMD de Bellaterra, la Universitat Autònoma de Barcelona, i el barri intermunicipal de Pont Vell, que forma part de Ripollet. No obstant això, no s'exclouran altres territoris no urbans que componen el municipi, com són la Plana del Castell i Collserola.

1.3. Rellevància teòrica i pràctica

Els estudis urbans i els estudis del paisatge tenen un lligam important, però fins ara no s'ha formalitzat una metodologia per ordenar el paisatge urbà al nostre país.

Per una banda, s'obre un ampli ventall a nivell teòric que permet desenvolupar de manera eficient l'estudi paisatgístic de les regions urbanes. I per altra banda, aquests mateixos estudis serveixen per posar en pràctica les propostes i les directrius que cerquen assolir els OQP en dites regions, portant a terme una gestió més pròxima i controlada que vetlla pel col·lectiu.

1.4. Estat de la qüestió

Actualment, existeix el Catàleg del Paisatge, un document de caràcter descriptiu que determina la tipologia dels paisatges de Catalunya, identifica llurs valors i llur estat de conservació i proposa els objectius de qualitat que han de complir (Llei 08/2005). El seu abast territorial, com diu la Llei 8/2005 i el Reglament de protecció, gestió i ordenació del paisatge (Generalitat de Catalunya, 2006), correspon amb cadascun dels àmbits d'aplicació dels plans territorials parcials, on als espais limítrofs entre dos plans territorials parcials s'ha de vetllar per la coherència i la continuïtat de les unitats del paisatge.

A escales urbanes i locals, però, encara no s'ha elaborat cap mena de document regulador ni propositiu d'aquest tipus d'ens en referència al paisatge.

1.5. Descripció metodològica

Seguint el model establert a l'article 11 de la Llei 8/2005, aquest treball adopta la metodologia seguida pels Catàlegs del Paisatge en la determinació de les diverses tipologies de paisatge, però aplicats als nuclis urbans de Cerdanyola.

El treball es recolza en un material cartogràfic que representa l'àmbit d'estudi esmentat:

- Inventari dels valors i components paisatgístics presents.
- Enumeració de les activitats i dels processos que incideixen o han incidit de manera més notòria en la configuració actual del paisatge.
- Assenyalament dels principals recorreguts i espais des dels quals es percep el paisatge.
- Delimitació de les Unitats del Paisatge.

Aquest mateix material té una vinculació als següents documents redactats al treball en coherència amb les aspiracions col·lectives de la ciutat.

- Definició dels Objectius de Qualitat Paisatgística per l'àmbit d'estudi.
- Proposta de mesures i accions necessàries per a assolir els Objectius de Qualitat Paisatgística.

De la mateixa manera, s'acata el procediment d'elaboració dels catàlegs per ser aplicat a l'escala d'aquest estudi amb les limitacions que aquesta comporta.

- Identificació i caracterització.
- Avaluació del paisatge.
- Definició dels OQP.
- Establiment de mesures i propostes d'actuació.

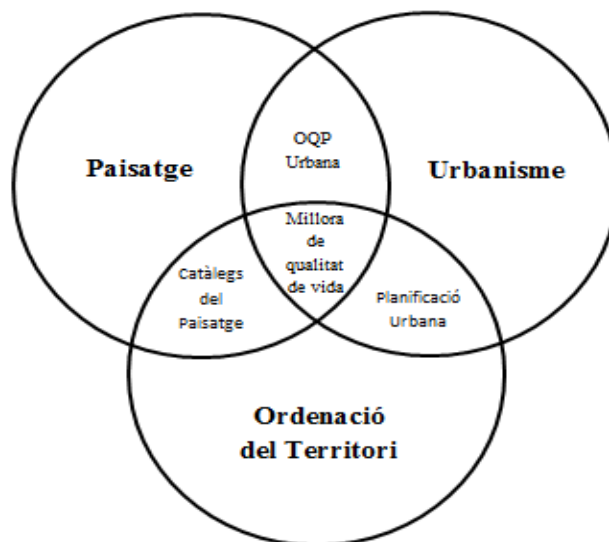

Figura 2: Esquema de la finalitat del treball. Font: Elaboració pròpia.

2. Marc teòric i plantejaments pràctics

2.1. Conceptes

En aquest punt es defineixen els principals conceptes que apareixen a llarg del treball per tal de donar una base a tota persona que llegeixi el present text. Les següents definicions han estat directament extretes de diferents entitats, com ara l'Observatori del Paisatge, el Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya o el Conveni europeu del paisatge.

El **paisatge** és qualsevol part del territori, tal com la percep la població, el caràcter de la qual és resultat de la interacció de factors naturals i/o humans (Conveni europeu del paisatge).

L'**urbanisme** és la ciència, la tècnica i l'art de l'ordenació de les ciutats i el territori, mitjançant un conjunt de normes i disposicions tècniques, administratives, poblacionals, socials i econòmiques que es refereixen al desenvolupament harmònic, racional i humà del territori (Departament de Territori i Sostenibilitat).

L'**ordenació del territori** és la política que s'encarrega de la presència, distribució i disposició al territori d'aquells fets o elements als quals confereix la capacitat de condicionar o influir en el desenvolupament i benestar de llurs habitants (De La Vega et al., 2000).

L'**ordenació del paisatge** fa referència a les accions que presentin un caràcter prospectiu particularment accentuat amb vistes a millorar, restaurar o crear paisatges (Conveni europeu del paisatge).

Un **Catàleg del paisatge** és un conjunt de documents de caràcter descriptiu i prospectiu, aplicables als àmbits territorials, que determinen la tipologia dels paisatges de Catalunya, n'identifiquen els valors i estat de conservació i proposen els objectius de qualitat que han de complir. Els catàlegs del paisatge es conceben normativament com a unes eines útils per a l'ordenació i la gestió del paisatge des de la perspectiva del planejament territorial (Observatori del Paisatge).

Una **Unitat del paisatge** és una porció del territori caracteritzada per una combinació específica de components paisatgístics de naturalesa ambiental, cultural, perceptiva i simbòlica, així com de dinàmiques clarament recognoscibles que li confereixen una idiosincràsia diferenciada de la resta del territori (Observatori del Paisatge).

Els **Objectius de Qualitat Paisatgística** són, per a un paisatge específic, la formulació, per part de les autoritats públiques i competents, de les aspiracions de les poblacions pel que fa a les característiques paisatgístiques del seu entorn (Conveni europeu del paisatge). Aquests són els 10 OQP per a Catalunya recollits per l'Observatori del Paisatge:

1. Uns paisatges ben conservats, gestionats i ordenats, independentment de la seva tipologia (urbans, periurbans, rurals o naturals) i del seu caràcter.
2. Uns paisatges vius i dinàmics -els existents i els de nova creació a través de la intervenció-, capaços d'integrar les inevitables transformacions territorials sense perdre la seva idiosincràsia.
3. Uns paisatge heterogenis, que reflecteixin la rica diversitat paisatgística de Catalunya i que s'allunyin de l'homogeneïtzació.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

4. Uns paisatges endreçats i harmònics, que evitin el desordre i la fragmentació.
5. Uns paisatges singulars, que s'allunyin de la banalització.
6. Uns paisatges que mantinguin i potenciïn els seus referents i valors, tangibles i intangibles (ecològics, històrics, estètics, socials, productius, simbòlics i identitaris).
7. Uns paisatges sempre respectuosos amb el llegat del passat.
8. Uns paisatges que transmetin tranquil·litat, lliure d'elements dissonants, de sorolls discordants i de contaminació lumínica i olfactiva.
9. Uns paisatges que puguin ser gaudits sense posar-ne en perill el patrimoni i la idiosincràsia.
10. Uns paisatges que atenguin la diversitat social i contribueixin al benestar individual i social de la població.

Un **element del paisatge** és un component individual que conforma paisatge (Observatori del paisatge).

Un **valor del paisatge** fa referència a qualsevol aspecte de caràcter ambiental, cultural, visual o perceptiu, que pot tenir diverses naturaleses i estan classificades i definides de la següent manera en funció d'aquest fet (Observatori del Paisatge):

- Valor **religiós o espiritual**: element del paisatge o paisatges en el seu conjunt relacionats amb pràctiques i creences religioses i espirituals.
- Valor **estètic**: capacitat que té un paisatge per transmetre un determinat sentiment de bellesa, en funció del significat i l'apreciació cultural que ha adquirit al llarg de la història, així com del valor intrínsec en funció dels colors, la diversitat, la forma, les proporcions, l'escala, la textura i la unitat dels elements que conformen el paisatge.
- Valor **històric**: vestigi -tangible o intangible- d'activitat humana de rellevància present al paisatge.
- Valor **identitari o simbòlic**: element del paisatge o paisatges en el seu conjunt amb una gran càrrega simbòlica o identitària per a la població local per establir-hi relacions de pertinença o expressions d'identificació.
- Valor **natural i ecològic**: referits als factors o elements que determinen la qualitat del medi natural.
- Valor **productiu**: capacitat d'un paisatge per proporcionar beneficis econòmics, convertint els seus elements en recursos.
- Valor **social**: relatiu a l'ús que fa un individu o col·lectiu del paisatge amb un interès per a la col·lectivitat.

2.2. El paisatge i l'urbanisme en geografia

Aquest apartat té com a objectiu explicar la rellevància del paisatge i l'urbanisme en l'estudi de la geografia. Mitjançant la contextualització dels orígens d'aquestes disciplines, es busca concloure l'explicació exposant alguns exemples on convergeixen el paisatge i l'urbanisme per desenvolupar projectes aplicats a Catalunya.

Pel que fa al paisatge, l'estudi en geografia va començar a ser desenvolupat per autors com Humboldt amb obres de caràcter descriptiu sobre el territori que visitava durant els seus viatges, sobretot per Amèrica (Humboldt, 1875). A l'escola regionalista francesa, a finals del segle XIX, el referent teòric va ser Paul Vidal de la Blache, que va desenvolupar l'estudi regional de la geografia. A Catalunya, el seu deixeble acadèmic va ser Pau Vila, autor de la delimitació territorial de les comarques catalanes en l'època republicana que va esdevenir modèlic per la delimitació actual (Vila, 1977). El seu estudi es basava en la descripció de l'espai percebut, el sentit de pertinença i la descripció de les dinàmiques de fluxos territorials que donaven identitat a un lloc determinat (i delimitat). L'estudi del paisatge des de la geografia té l'origen en aquest corrent acadèmic de la geografia humana, però també ve influenciat d'altres ciències ambientals, com l'ecologia. Per tant, el paisatge com a tal, percebut socialment, gairebé sempre ha tingut una connotació de naturalesa i virginitat del territori, d'espai rural, en antítesi a l'urbà. Aquest, històricament, ha sigut representat en l'art amb obres on apareixien paratges naturals com muntanyes, prats, rius i qual-sevol component que doni a entendre un espai llunyà de l'activitat o intervenció humana. L'ordenació del paisatge, doncs, també ha anat en la direcció de protegir especialment aquests espais socialment apreciats, i a la vegada oblidant-se de molts altres espais (els quals poden ser determinats sectors de les ciutats o fins i tot zones rurals que no es consideren atractives estèticament). El paisatge actualment, des de la geografia humana, busca superar la concepció de que existeixen paisatges que són millors que altres, o que uns mereixen ser més valorats que altres. És clar que alguns paisatges sí necessiten mesures de protecció o actuació prioritària envers altres segons el seu estat de degradació, però no es pretén subestimar o menysprear d'altres. Tots aquests espais són percebuts d'una manera o altra amb una certa freqüència, inclosos aquells entesos pejorativament, i per tant requereixen una atenció i una gestió adequada al seu context.

D'altra banda, l'urbanisme és una ciència, tècnica i art de l'ordenació de les ciutats i el territori (Departament de Territori i Sostenibilitat). L'origen d'aquest estudi és més que relatiu, depenent de la referència històrica i espacial, però la planificació urbanística moderna a Europa es pot datar sobre el segle XVIII (Choay, 1965), amb el desenvolupament de la industrialització i el creixement demogràfic dels nuclis urbans i l'aplicació real de teories urbanistes més enllà de propostes utòpiques. En un inici, aquesta ordenació estava enfocada a la salubritat de les persones que habitaven les urbs, ja que les condicions de vida eren paupèrrimes i les ciutats es consideraven focus de malalties i misèria (Engels, 1845). Al mateix temps, però, també significava progrés tecnològic, productiu i reproductiu, concentració de riquesa i de pobresa, de poder i subordinació, de mà d'obra i talent, etc. Aquesta disciplina és profundament geogràfica, ja que té un component territorial intrínsec i el seu eix dimensional d'estudi és espacial. A Catalunya el major exponent d'ordenació urbana és Ildefons Cerdà (1815-1876), qui va ser pioner en la planificació urbana d'entramat ortogonal i autor del projecte de l'Eixample de Barcelona, el qual es portà a terme des de l'any 1859 desestimant el projecte de Rovira i Trias. Aquest model urbanístic va esdevenir un referent mundial aplicat a múltiples ciutats. Els estudis urbans més destacats per part d'acadèmics de la geografia apareixen durant el segle XX, en els quals es tracten temes on es relaciona la interacció humana amb el medi físic i el territori, en aquest cas de la ciutat. És un camp d'estudi

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

que adquireix importància a mesura que la població urbana mundial augmenta, i per tant requereix un tractament des de les ciències socials per donar explicació als processos de naturalesa humana i territorial. Alguns dels temes que pot arribar a abastir l'urbanisme té a veure amb la morfologia de la ciutat, del seu entramat i el disseny dels elements que conformen l'espai públic. Però la geografia afegeix la visió humana, més enllà de la funcional, per explicar com les persones es relacionen amb la ciutat, com fan ús d'aquest espai públic o per què no en fan. La ciutat és un espai complex, amb gent diversa, que configura un conjunt de relacions on es desenvolupen un seguit de dinàmiques i conflictes que alteren i donen forma a la urbs.

La conjugació dels estudis paisatgístics i els estudis urbans tenen com a objectiu millorar la qualitat de vida de les persones que viuen a la ciutat a través de la millora de l'espai percebut. Així és com alguns projectes d'intervenció paisatgística urbana arriben a canviar de la percepció visual d'una part de la ciutat, millorant a la vegada l'entorn físic i els espais que anteriorment estaven degradats. Un d'aquests casos a Catalunya és el de Caldes de Montbui, que va rebre el reconeixement del Premi Europeu de l'Espai Públic Urbà pel projecte de *Recuperació del rec a les hortes termals* l'any 2016 (Albareda, Calbetó i Serra). Aquesta intervenció, com les que s'han dut a terme a Barcelona al llarg dels anys amb alguns sectors de la ciutat des de l'Institut del Paisatge Urbà i la Qualitat de Vida (Ajuntament de Barcelona), està enfocada i elaborada per arquitectes urbanistes que també treballen el paisatge urbà. Són actuacions que es limiten a un cas particular, un cas concret, i no tenen un enfocament que abasta tota la ciutat, no ordena la ciutat paisatgísticament ni tampoc estableix unes directrius a seguir a tota l'escala urbana.

2.3. Mètodes per l'estudi i representació del paisatge

Existeixen diversos mètodes per quantificar, qualificar o determinar el paisatge. Alguns, com el mètode GTP, parteixen des d'una reflexió teòrica del concepte "paisatge", que porta a identificar una certa dualitat en aquests estudis, on es separa la natura i la societat (C. Bertrand i G. Bertrand, 2000 i 2002). És per això que es planteja que, des de la geografia, es superi aquesta dualitat a partir del sistema GTP (Geosistema, Territori i Paisatge). Aquest sistema consisteix en reconèixer un espai percebut per les seves qualitats de Geosistema, l'element natural bàsic del sistema, aquell que es percep i té una funció d'ús com a font (*source*); de Territori, l'element que es pot considerar com a entrada socioeconòmica, el recurs (*resource*); i de Paisatge, l'entrada sociocultural del sistema ambiental, aquell recurs natural que, filtrat per la cultura (percepció o ús), adquireix un conjunt de valors simbòlics (*ressourcement*) i que es basa en un procés d'artialització (Roger, 2000), que és la transformació per mitjà de la referència pictòrica i que pot referir-se a tots els tipus de representació paisatgística (Frolova, 2003). Aquest sistema però, està més enfocat al paisatge ambiental, on predomina el paisatge poc intervingut per l'ésser humà (en comparació a una ciutat). Malgrat això, aquest sistema serveix com a exemple aplicat per delimitar unitats del paisatge a l'Alt Pirineu (Cristòbal, Serra, Pèlachs, Ninyerola, Llorens i Vera, 2008).

Altra tècnica utilitzada per identificar aspectes dinàmics del paisatge és la de la teledetecció i fotointerpretació mitjançant els Sistemes d'Informació Geogràfica i índexs paisatgístics (Serra, Saurí i Pons). El mètode emprat consisteix en analitzar l'evolució de les cobertes del sòl mitjançant imatges per satèl·lit i elaborar índexs utilitzats en l'ecologia del paisatge. Aquest sistema pot ser emprat, més enllà d'aplicacions forestals o ecològiques, per cartografiar canvis del paisatge i, conseqüentment, identificar possibles unitats del paisatge. En la mateixa línia de la teledetecció, es poden trobar altres treballs, com el d'Estornell *et al.* (2007), que va fer un anàlisi urbà de la ciutat de València per identificar els creixements urbans i la seva posterior representació en 3D.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Aquesta mena d'aplicacions en teledetecció poden facilitar la identificació i corresponent representació cartogràfica de les dinàmiques paisatgístiques urbanes.

Per ampliar el ventall de tècniques de SIG, es poden destacar altres mètodes que s'apropen a la definició d'unitats tipològiques del paisatge mitjançant la classificació de dades estadístiques multivariants (Bergadà, 2014; Sensada, 2015). Aquestes metodologies identifiquen les diverses tipologies del paisatge i són útils a l'hora de fer una primera aproximació per delimitar unitats, ja siguin tipològiques o corològiques.

La metodologia de l'Observatori del Paisatge, es desenvolupa en grups de treball interdisciplinars provinents d'àmbits acadèmics i professionals, així com la participació ciutadana amb grups de discussió i agents del paisatge, els quals tenen un gran pes tots plegats (Nogué, Sala i Grau, 2016). Aquest mètode ha resultat fructuós en gran mesura, tenint en compte que, llevat de la vegueria del Penedès, tots els àmbits funcionals de Catalunya tenen el seu catàleg del paisatge i tot el territori català està delimitat per 134 unitats del paisatge (l'any 2018). Les fases d'elaboració d'aquests catàlegs estan enfocades a l'elaboració d'un mapa del paisatge a escala 1:250.000, que abasta tot el territori català. Les unitats del paisatge dels catàlegs es fonamenten en una caracterització corològica d'aquestes, és a dir, que cadascuna de les unitats tenen una identitat única i irrepetible que, basada en part en la seva tipologia, es basen en els trets definitoris d'un indret. Tal com explica Pintó (2010), l'elaboració de la cartografia del paisatge pels catàlegs del Camp de Tarragona o les Comarques Gironines va consistir en la superposició de capes de mapes temàtics per la següent classificació de categories (Observatori del Paisatge)

Relleu:

- Model digital d'elevacions (ICGC)
- Altitud
- Pendent
- Orientacions

Geologia:

- Mapa geològic de Catalunya (ICGC)
- Inventari d'Espais d'Interès Geològic (DMAH)

Vegetació:

- Boscos d'utilitat pública (DMAH)
- Mapa d'hàbitats de Catalunya (DMAH)
- Hàbitats d'interès comunitari (DMAH)

Usos i cobertes del sòl:

- Corine Land Cover (Agència Europea del Medi Ambient)

- Hàbitats (DMAH)

- Usos del sòl (CREAF)

- Usos LANDSAT (ICC)

Planejament:

- PEIN (DMAH)
- Xarxa Natura 2000 (DMAH)

Altres:

- Xarxa hidrogràfica (DPTOP)
- Zones potencialment inundables (ACA)
- Elements climàtics (Atlas Climàtic de Catalunya)
- Xarxa viària (DPTOP)
- Planejament vigent (DPTOP)
- Límits municipals (DPTOP)
- Visibilitats
- Bens Nacionals d'Interès cultural

Aquest mètode, però, no s'ha aplicat a escales reduïdes com pot ser la urbana o de petites delimitacions municipals de caràcter rural.

3. Metodologia

En aquest treball, tota la metodologia està basada en tècniques aplicades en àmbits d'estudi més grans pel que fa a l'ordenació paisatgística, però adaptades a l'escala del present estudi. És a dir, que s'empren les tècniques desenvolupades pels Catàlegs del paisatge i recollides a la Llei del Paisatge 8/2005. D'aquesta manera, el treball es divideix en dos parts: l'elaboració d'un mapa del Paisatge Urbà i les seves Unitats del Paisatge, seguint la metodologia esmentada aplicada a l'escala de treball, i la redacció dels Objectius de Qualitat Paisatgística. Per afegiment, aquests objectius es vincularan als documents aprovats per Nacions Unides amb la finalitat de promoure el desenvolupament sostenible humà. Aquest document correspon als Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'Agenda 2030.

Tot plegat, s'ajusta a l'àmbit d'estudi, una petita regió d'escala municipal dins el context metropolità de Barcelona.

3.1. Mapa del paisatge

3.1.1. *Inventari d'elements i components*

Una de les parts fonamentals d'un mapa són els elements i components que conformen la informació que es vol comunicar, en aquest cas, de caràcter paisatgístic. Dits elements i components tenen una naturalesa pròpia i un valor paisatgístic que és percebut per les persones en una part delimitada del territori, atorgant a aquest una identitat a través d'aquestes percepcions.

La majoria d'elements a representar al mapa tenen a veure amb l'extensió urbana, ja que és una de les zones del terme municipal on històricament ha hagut més interacció entre el medi físic i les persones. A l'hora de fer un inventari d'elements amb valor paisatgístic, s'ha procedit a agrupar aquells elements registrats pel mateix Catàleg del paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona, així com aquells recollits pel mateix municipi en base al seu patrimoni històric i arquitectònic. De la mateixa manera, a través del mapa d'hàbitats, el mapa urbanístic de Catalunya o el propi coneixement de camp, s'ha portat a terme la representació dels espais segons la percepció paisatgística als diferents àmbits que componen el municipi.

3.1.2. *Delimitació de les Unitats del Paisatge Urbà*

L'estudi del paisatge en aquest treball ha consistit en elaborar una ordenació territorial basada en la percepció de les persones. Tenint en compte l'escala de treball i la diversitat física que s'accentua a mesura que l'escala es redueix, els criteris per delimitar certs espais és molt variable i s'ha d'adaptar al medi en el qual es treballa.

Per dur a terme aquesta tasca d'ordenació paisatgística, s'ha d'identificar el territori físic cerdanyolenc i de rodalies segons la seva naturalesa. A grans trets, aquest àmbit d'estudi es pot dividir en cinc regions paisatgístiques, mes una que representa una franja divisòria que en sí mateixa pot separar-se de les altres com a regió. Aquesta divisió pot ser variable segons el criteris utilitzats, i s'ha d'entendre en primer lloc que el propi paisatge és subjectiu a ulls de cadascú. Per això, el criteri de l'autor del present treball ha estat basat principalment en el tipus de sòl i la naturalesa urbana dels espais. A continuació s'expliquen les divisions primàries elaborades abans de passar a les unitats del paisatge, que són més concretes. Aquesta primera divisió comprenia les regions

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

de Bellaterra-Terranova, Campus de la UAB, Plana del Castell, Nucli urbà de Cerdanyola, Collserola i la Franja de les autopistes.

Bellaterra-Terranova integra el territori comprés per sobre de l'AP-7, excloent l'àrea que ocupa la Universitat Autònoma. La seva configuració urbana és de caràcter dispers, de baixa densitat, però amb un relleu accentuat. La presència de torrents i rieres afavoreix la presència de vegetació de ribera, però també la pròpia naturalesa d'aquest espai determina la presència de formacions forestals i arbustives mediterrànies. Els paisatges que es poden diferenciar venen determinats per les característiques de l'entramat i la tipologia edificatòria, i per la presència majoritària d'herbassars o formacions vegetals.

El **Campus de la UAB** està format pels edificis propis de la Universitat, així com també aquells terrenys del rodal on té influència per sobre de l'AP-7 i al marge esquerre de la C-58. D'aquesta manera, la part superior del municipi, partida per l'autopista, està subdividida per les regions paisatgístiques de Bellaterra-Terranova i el Campus de la UAB, les quals tenen una característica diferenciada clara pel que fa a percepció, que és el tipus de presència humana. Mentre que Bellaterra-Terranova és un barri residencial, majoritàriament amb habitatges unifamiliars, el Campus de la UAB conforma un lloc on es desenvolupen activitats professionals i acadèmiques durant unes hores al dia, amb un ambient i una sociologia excepcional que res tenen a veure amb un barri que es troba a escassos metres de distància. L'única excepció en aquest sentit seria la Vila Universitària i les cases Sert, on sí hi viu gent, però aquesta residència no té el mateix caràcter que qualsevol habitatge.

La **Plana del Castell** és una regió estesa entre l'AP-7 i Collserola, la qual abasta des del límit municipal de Cerdanyola amb Sant Cugat fins on comença el Nucli urbà de Cerdanyola pròpiament. La seva principal característica és l'escassa presència d'assentaments humans i l'abundància de formacions herbàcies, arbustives i forestals de ribera en determinats trams. Aquest espai també és objecte de transformacions agressives a nivell paisatgístic en l'actualitat, ja que hi ha aprovat un Pla Director Urbanístic Metropolità (Centre Direccional) que urbanitzarà el marge oriental de la Plana construint habitatges i equipaments, i potenciant el Parc de Recerca al marge central amb presència de grans naus i centres comercials. Aquesta regió paisatgística és complicada de representar i delimitar en unitats degut a les dites transformacions que s'estan portant a terme, i de ben segur que caldrà reordenar en un futur proper.

El **Nucli urbà de Cerdanyola** fa referència a l'espai urbanitzat, i que popularment s'entén com la part urbana de Cerdanyola del Vallès, obviant l'existència d'altres nuclis com Bellaterra. Aquesta regió integra tots els barris contigus d'aquesta part de la ciutat, que és també la més poblada i densa, alhora que afegeix també el barri de Pont Vell, del qual una part pertany al municipi de Ripollet. El seu conjunt de paisatges es diferencia enormement de la resta degut a estar completament urbanitzat, a excepció de petits parcs, jardins o espais verds que formen part de l'extensió urbana (un exemple és el parc del Turonet). Dins d'aquesta regió es poden trobar diferents classes d'entramats, diferents tipologies edificatòries i diferents formes urbanes en general, les quals determinaran principalment les unitats de paisatge en aquesta regió.

Pel que fa a la regió de **Collserola**, forma part d'un paisatge diferent a la resta, fins i tot als Catàlegs del Paisatge de Catalunya a escala 1:250.000. És un Parc Natural que ocupa la meitat sud municipal de Cerdanyola, i es caracteritza per estar compost gairebé en la seva totalitat de formacions forestals i arbustives pertanyents al bioma mediterrani. El seu relleu és abrupte en

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

comparació a la resta del terme municipal, la seva orientació és més aviat cap al Nord en contraposició a les altres regions de la Plana del Vallès i a termes generals té una certa homogeneïtat a nivell perceptiu visual. No obstant això, dins d'aquest espai es poden diferenciar diversos paisatges en funció de la seva llunyania al nucli urbà, la presència d'activitats humanes, la seva diversitat d'hàbitats o la seva vessant al medi físic (Vallès, Besós, etc.).

Per últim, la **Franja de les autopistes** esmentada, fa referència als espais que no formen part del tot a cap de les regions dites, però que a la vegada constitueixen una en sí mateixa sense seguir un patró clar. L'únic patró és el de no tenir una definició tan homogènia com les altres i de no poder delimitar-se en l'espai de forma clara. Aquest conglomerat d'espais abasta la superfície de les autopistes (majoritàriament, l'AP-7) i els rodals d'aquestes que no podien integrar-se per la seva naturalesa a cap altra regió. La seva característica principal és que no són espais habitables i es localitzen als afores dels municipis, a la vegada que exerceixen d'estructurador territorial generant divisions i transformacions físiques que alteren el medi ambient. En aquest àmbit d'estudi s'han pogut diferenciar alguns paisatges amb caràcter de franja.

Aquesta identificació d'espais és el precedent per comprendre quina és la realitat física i percebuda a trets generals de l'àmbit d'estudi. És el pas previ per identificar els paisatges urbans i definir els objectius de qualitat que combinen aquestes unitats i els elements i components que configuren el paisatge.

La metodologia emprada per passar a la delimitació més concreta de les unitats es basava en la superposició de capes, on l'ajuda principal eren les imatges per satèl·lit i la informació de camp. Com s'ha dit anteriorment, a cada regió existeixen uns criteris adaptats per delimitar els paisatges segons la percepció en diferents sentits. El criteri d'ordenació paisatgística a Bellaterra-Terranova es fonamentava en la dicotomia "urbanitzat/no urbanitzat", i dins d'aquestes categories separar els paisatges segons la disposició dels carrers, les formacions forestals o les cobertes del sòl. Al Campus universitari es diferenciaven els paisatges antropitzats dels més naturals i segons l'orientació i les cobertes del sòl. Pel que fa a la Plana del Castell, es separen els paisatges segons les cobertes del sòl, la formació vegetal i la influència antròpica. Al nucli urbà es separen els paisatges segons l'entramat, la tipologia edificatòria, els usos del sòl, la compacitat urbana o les pendents. A Collserola els trets diferencials principals són les orientacions del terreny, la visibilitat, les cobertes del sòl i les activitats humanes que es duen a terme en l'espai. Per últim, la Franja de les autopistes s'atribueix una unitat de paisatge segons la coberta i ús del sòl.

Per elaborar la superposició de capes que recolzaven el criteri de delimitació paisatgística, s'ha utilitzat un Model Digital d'Elevacions de l'ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya), imatges per satèl·lit (Landsat 8 i Sentinel-2), les capes del Mapa Urbanístic de Catalunya i les diferents capes que es poden obtenir del servei cartogràfic del Departament de Territori i Sostenibilitat i també les capes de l'IGN (Instituto Geográfico Nacional).

3.1.3. Superposició de capes

La delimitació del paisatge ha estat elaborada a partir de la fotointerpretació de cobertes i de la diversitat morfològica urbana mitjançant la superposició de les següents capes cartogràfiques i imatges:

- Ortofoto 1:25.000, de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

- Mapa de Cobertes del Sòl de Catalunya 4ª edició, del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF-UAB).
- Base municipal 1:5.000, de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.
- Model Digital d'Elevacions de 2x2 m, de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.
- Imatge satèl·lit amb resolució espacial de 10 metres del sensor MultiSpectral Instrument a bord del Sentinel-2 amb la data de 25/20/2019.
- Imatge satèl·lit amb resolució espacial de 30 metres del sensor Operational Land Imager a bord del Landsat 8 amb la data de 26/10/2019.
- Mapa d'hàbitats de Catalunya, de l'Hipermapa del Departament de Territori i Sostenibilitat.
- Mapa d'edificacions de Catalunya 2017, del Departament de Territori i Sostenibilitat.
- Mapa Urbanístic de Catalunya 2019, del Departament de Territori i Sostenibilitat.

A partir d'aquestes capes s'han generat mapes altitudinals, d'edificacions i vials urbans, d'orientacions i de pendents; i mitjançant les imatges s'ha elaborat un material cartogràfic amb composicions RGB per determinar índexs normalitzats de vegetació, vegetació verda i d'humitat.

La superposició i fotointerpretació de les dades espacials obtingudes són el mètode pel qual es genera un mapa del paisatge urbà amb les seves unitats i els elements que el componen.

3.2. Objectius de Qualitat Paisatgística

3.2.1. Intersecció de diferents objectius envers el desenvolupament

En el present treball es cerca definir una sèrie d'objectius per assolir en base a la realitat del paisatge urbà amb la finalitat de conservar-lo, millorar-lo o transformar-lo segons la necessitat de cada espai. Els criteris per avaluar l'estat de cada paisatge o identificar les mesures que s'han de portar a terme són els mateixos que s'apliquen pels Catàlegs del Paisatge.

En aquest cas, però, a part d'establir uns OQP a escala municipal, també s'enriqueix el criteri i els objectius dels catàlegs amb les metes que es marquen des d'altres organismes, com la ONU. D'aquesta manera, es creuen els OQP amb els punts recollits als Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides per l'any 2030.

3.2.2. Redacció dels objectius

La metodologia emprada per l'elaboració del document propositiu sobre les unitats del paisatge amb tots els valors que l'integren, tindran com a base les unitats i regions paisatgístiques delimitades. D'acord amb aquesta realitat, i dins de les possibilitats d'un treball de la present magnitud, es procedirà a redactar un document on es tenen en compte els documents vigents del Catàleg del Paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona i els Objectius de Desenvolupament Sostenible (Agenda 2030).

Aquests objectius no trenquen amb les directrius establertes als catàlegs, sinó que s'adapten al marc de l'escala municipal en la qual treballa aquest projecte.

4. Resultats

4.1. Les Unitats de Paisatge Urbà resultants

S'han identificat un total de 54 paisatges distribuïts en les 6 regions que componen l'àmbit d'estudi.

Mapa d'Unitats del Paisatge

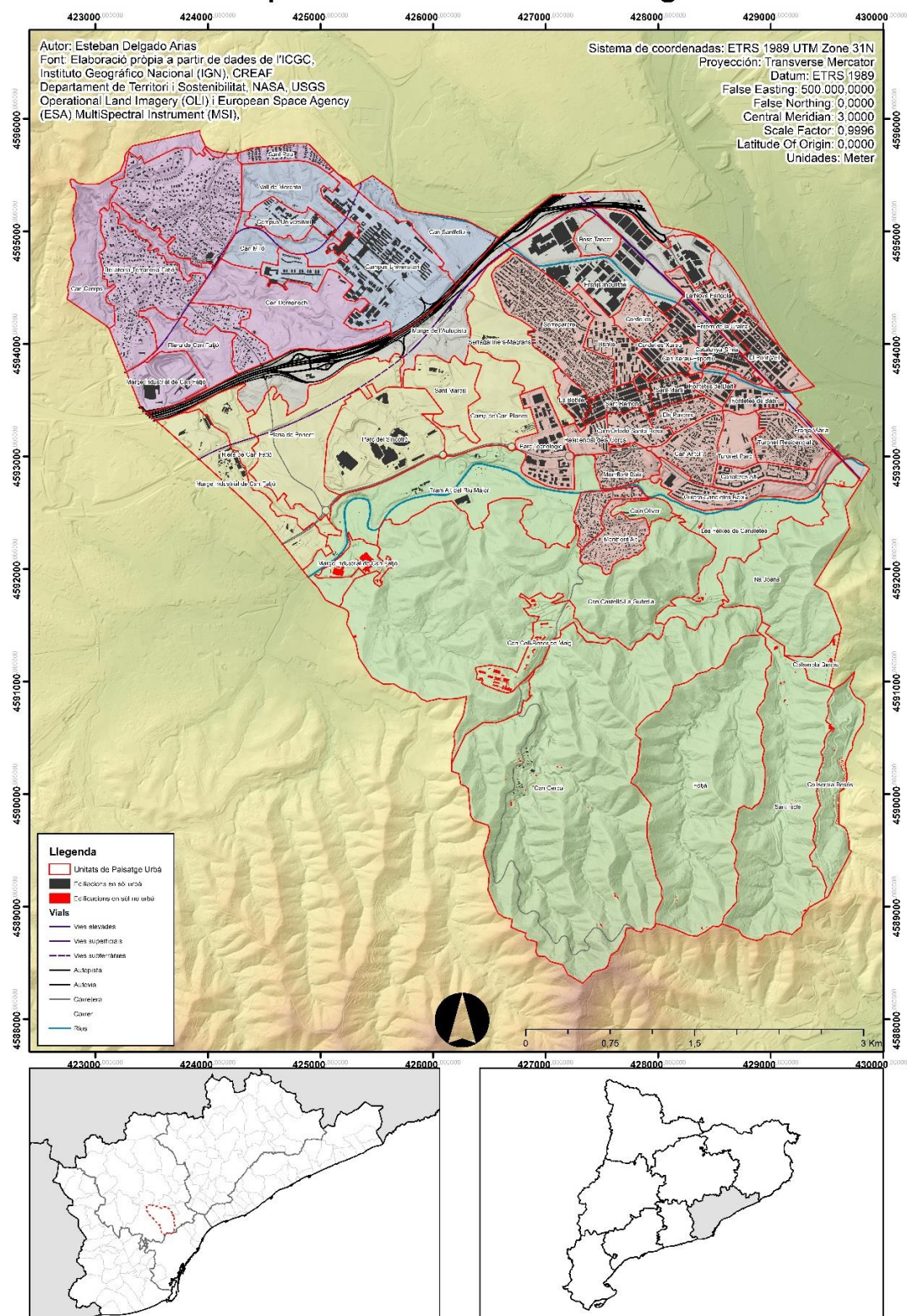

Figura 3: Mapa resultant de la identificació d'Unitats del Paisatge a l'àmbit d'estudi.

Mapa del paisatge de l'àmbit d'estudi

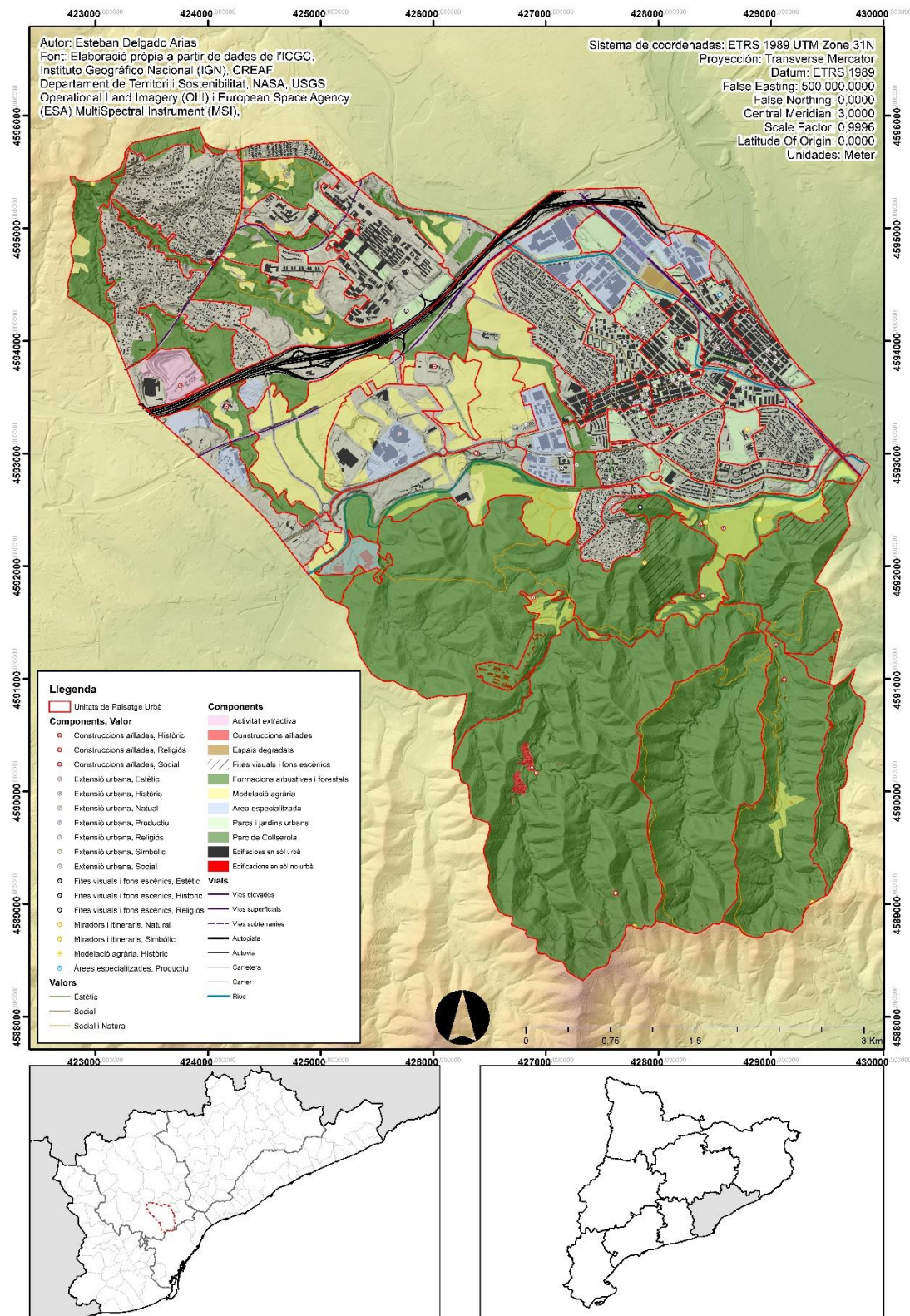

Figura 4: Mapa resultant dels elements que componen el paisatge de l'àmbit d'estudi.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Bellaterra-Terranova: Bellaterra – Terranova – Fatjó; Can Camps; Can Domènec; Sant Pau.

Campus de la UAB: Campus universitari; Can Miró; Can Santfeliu; Vall de Moranta.

Collserola: Ca n'Oliver; Can Castelló – La Guàrdia; Can Cerdà; Can Coll – Roser de Maig; Collserola – Besós; Fotjà; Les feixes de Canaletes; Na Joana; Sant Iscle; Tram alt del Riu Major.

Franja de les autopistes: Bosc tancat; Franja industrial; Franja viària; Marge de l'autopista.

Nucli urbà de Cerdanyola: Banús; Ca n'Ortadó – Santa Rosa; Can Antolí; Can Xarau – Esportiu; Canaletes Alt; Catalunya – Sínia; Cordelles; Cordelles – Xarau; El Pont Vell; Els Parcers; Entorn de la Uralita; Fontetes de Baix; Fontetes de Dalt; Guiera – Canaletes Baix; La Bòbila; La Nova Farigola; Montflorit Alt; Montflorit Baix; Parc Tecnològic; Residencial dels Gorgs; Sant Martí; Sant Ramon; Serraparerà; Turonet Residencial; Turonet Parc.

Plana del Castell: Camp de Can Planes; Parc del Sincotró; Plana de Ponent; Sant Marçal; Serragalliners – Magrans.

Paisatges interregionals: Marge Industrial de Can Fatjó; Riera de Can Fatjó.

4.2. Els Objectius de Qualitat Paisatgística aplicats a l'àmbit d'estudi

4.2.1. Avaluació del paisatge

Bellaterra – Terranova

La manca d'espais públics no dona un marge d'actuació per la intervenció en el paisatge urbà, i el fet de ser un conjunt de barris amb construccions unifamiliars privades, dona lloc a edificacions que no segueixen cap patró estètic a nivell col·lectiu. A més, sumant el defalt de gestió forestal dels boscos que envolten i ocupen el municipi, aquest fet pot suposar un inconvenient per la salut d'aquestes formacions vegetals i per la percepció estètica a nivell paisatgístic. No obstant això, la presència de formacions vegetals abundants, tant al nucli urbà com als rodals, pot ser aprofitada per enriquir la diversitat d'elements del paisatge i conformar un espai urbà dispers on convisin els assentaments humans i la natura. Amb l'adequació d'espais i el reforç d'itineraris, i l'aplicació de la Via Verda del Vallès, aquesta regió esdevindria lloc de pas i suposaria una oportunitat ideal per potenciar la qualitat del paisatge d'aquest sector del municipi cerdanyolenc.

Campus de la UAB

L'impacte paisatgístic de les infraestructures en l'espai trenquen el mosaic tradicional del Vallès agroforestal amb les seves grans construccions de formigó i ciment. Es necessiten aplicar transformacions agressives del medi per poder integrar-se al paisatge natural de l'emplaçament de la Universitat, i cada nova instal·lació del campus ha esdevingut un repte que no s'ha sabut gestionar per generar el mínim impacte visual al territori. Així mateix, la naturalesa de la funcionalitat d'aquest espai atrau milers de persones a diari, i és un fet que suposa un perill per les àrees forestals que rodegen, o fins i tot integren, el campus pel que fa a la contaminació i gestió de residus. Amb tot, es pot considerar que el campus de la UAB s'ha consolidat al territori i en la percepció paisatgística de la conurbació vallesana. A més, el fet de tenir una titularitat pública, i ser ocupat per la comunicat acadèmica, permet elaborar plans de gestió en matèria de paisatge.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Collserola

La seva proximitat a Barcelona, i el conjunt de superfícies urbanes que envolten el Parc Natural, fan que aquest indret esdevingui una gran illa forestal enmig de l'Àrea Metropolitana. Aquest fet suposa una debilitat pel que fa a la capacitat de suportar impactes humans continus que podrien degradar el seu paisatge i complica la seva gestió. També suposa una amenaça la possibilitat de realitzar el projecte dels túnels d'Horta, reproduint les obres fetes a les valls de Vallvidrera i antropitzant un espai natural que hauria d'estar protegit. D'altra banda, actualment el Parc Natural de Collserola és una rica font de biodiversitat i suposa un gran espai verd, a part de ser un fons escènic amb el qual s'emmiralla Cerdanyola. Tanmateix, el consorci del parc, juntament amb les administracions públiques pertinents, advoca per la protecció d'aquest espai, i porta a terme estudis que promouen la difusió, protecció i gestió de la riquesa paisatgística de Collserola mitjançant la identificació d'unitats de paisatge.

Franja de les autopistes

La majoria d'espais estan degradats o sense cap mena d'intervenció, que sovint acaben derivant en abocadors il·legals i perden tot valor paisatgístic. El fet de ser llocs de pas en vehicles, i d'estar relativament apartats dels nuclis urbans, provoca que aquests paisatges siguin percebuts només en cas d'observar per la finestra del cotxe, i no per itineraris a peu. Aquesta característica determina la importància que dona l'administració a la cura dels espais pocs freqüentats. No obstant això, la superfície disponible a intervenir és relativament reduïda, i per tant no requereix grans operacions de transformacions paisatgístiques per portar una gestió adequada. A llarg termini, si es va consolidant la promoció del transport públic i l'abandó de l'automòbil, es poden repensar els espais que es van recuperant als eixos viaris destinats al trànsit rodat amb uns objectius de qualitat paisatgística.

Nucli urbà de Cerdanyola

La manca d'un nucli antic clar, la dispersió urbana dins els límits físics des del centre i el conjunt general d'expansions urbanes durant la segona meitat del segle XX i principis del segle XXI, han donat lloc a una ciutat desendreçada dins la simetria de la planificació, amb sectors banals impersonals i sense explotar les possibles identitats urbanes a través de la seva percepció paisatgística. A aquesta situació s'ha d'afegir l'amenaça d'una nova expansió urbanística, la motivació de la qual no ve de necessitats demogràfiques, sinó de promocions privades amb recolzament de l'Ajuntament actual. Existeix el perill de que aquestes noves urbanitzacions vulnerin la integritat d'espais d'interès paisatgístic, com ara la zona del torrent de Can Magrans i Serragalliners, generant un impacte irreversible en el paisatge. D'altra banda, l'heterogeneïtat urbana dona peu a una riquesa de paisatges urbans, dels quals es pot potenciar la qualitat de cadascun d'ells. Una fortalesa seria la seva varietat en aquest sentit com a patrimoni del nucli urbà de Cerdanyola. A més, la presència de múltiples construccions recollides a l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic Català de caràcter modernista i noucentista, doten al municipi d'una important xarxa d'elements urbans d'interès paisatgístic pel seu valor històric i estètic. Per últim, des de l'Ajuntament seria molt productiu promoure el coneixement d'aquesta diversitat urbana a escala barrial per construir una identitat col·lectiva sobre la qual millorar, conservar, protegir i gestionar el paisatge amb l'objectiu final de millorar la qualitat de vida de les persones i la qualitat de l'espai.

Plana del Castell

És un territori extens que presenta alts graus de degradació paisatgística en determinats espais que, històricament, han sigut utilitzats com deixalleries o abocadors. També conforma un espai que està sent objecte d'una lenta transformació degut a la paralització de projectes urbanístics durant l'anterior legislatura municipal (2015-2019). La principal amenaça paisatgística prové del Pla Director Urbanístic Metropolità (PDUM), que pretén urbanitzar l'espai que va des del Parc del Sincotró fins Serraparrera. Aquest projecte acabaria amb la biodiversitat, tant faunística com vegetal, i suposaria un impacte paisatgístic irreversible per la zona més extensa destinada a la modelació agrària de Cerdanyola. Pel que fa a les fortaleeses, es pot destacar que encara conserva un mosaic agrari típic del Vallès i conforma un espai obert amb una alta potencialitat productiva que interessa promoure. Només des del moviment popular i veïnal es pot arribar a demanar una gestió ambientalment responsable i coherent amb el paisatge, que vetlli per millorar la seva qualitat i es promogui la neteja dels abocadors existents per aprofitar a llarg termini un sòl en mans d'entitats privades.

4.2.2. OQP de l'àmbit d'estudi en convergència amb els ODS

OQP1. Uns assentaments urbans compactes i ordenats en coherència amb el paisatge preexistent, que potenciï els valors que integren l'espai urbà i cerquin la millora perceptiva, mantenint la identitat, o construint-la, al voltant d'un territori urbà resultat de la interacció humana amb el medi.

OQP2. Unes urbanitzacions disperses endreçades, que s'integrin al paisatge natural, forestal o agrícola. Que es dugui a terme una gestió sostenible acompanyada del menor impacte paisatgístic negatiu a l'hora que es preservin els valors naturals i de caràcter urbà que es combinen en aquests territoris urbanitzats.

OQP3. Uns espais agraris intervinguts amb la finalitat de donar una sortida productiva i que no esdevinguin espais degradats. Que es valori i fomenti la importància de l'activitat agrícola, alhora que es conserva el mosaic heterogeni característic de la plana vallesana, esdevenint en aquests territoris un caràcter de transició entre nuclis urbans i forestals.

OQP4. Uns espais naturals de qualitat, amb una gestió adequada segons el tipus de formació vegetal i amb la finalitat de conservar o millorar els valors ecològics del paisatge. Que preservin la qualitat del paisatge dins el context de l'Àrea Metropolitana i totes les dinàmiques que un territori d'aquestes característiques comporta.

OQP5. Uns àmbits fluvials de qualitat ecològica i paisatgística, tant pels cursos fluvials urbans com per les rieres i torrents que es troben en sòl no urbà. Que aquests siguin protegits d'alteracions mediambientals i que es protegeixin dins d'un marc de cohesió amb el paisatge que l'envolta.

OQP6. Unes infraestructures lineals realment integrades al paisatge, tant urbà com periurbà, des de les quals es pugui tenir una percepció de qualitat.

OQP7. Un patrimoni històric que esdevé social i dota d'identitat i qualitat estètica al territori. Que les edificacions singulars i els jaciments s'integrin al paisatge urbà o natural i formin part d'aquest, fomentant aquesta riquesa patrimonial que es manifesta sobretot al nucli urbà i a les valls de Collserola.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

OQP8. Una atenció especial als espais del rodal municipal de Cerdanyola en termes de qualitat paisatgística per no permetre la degradació d'aquest territori. Que no caiguin en la marginalitat per ser llocs perifèrics o més propers a nuclis urbans aliens al municipi.

OQP9. Unes àrees especialitzades que prioritzin la integració paisatgística a la Plana del Vallès i rebutgin les grans transformacions espacials que alterin la percepció del paisatge trencant amb la cohesió entre el medi i la intervenció humana.

OQP10. Uns espais marginals i antics abocadors (Can Planes) que siguin objecte d'intervenció per la seva adequació espacial dins la coherència del paisatge al qual pertany. Que no es perpetui la poca freqüentació d'aquests territoris per motius de percepció negativa i que adquireixin qualitat per potenciar els valors que poden envoltar o integrar aquest tipus d'espais.

OQP11. Unes fites visuals que esdevinguin referents per la seva qualitat i bon estat de conservació, ja siguin de caràcter humà (monuments, etc.) o natural (un turó, etc.). Que aquests fons escènics puguin adquirir una percepció emblemàtica que atorgui identitat als espais col·lectius i al territori en general.

OQP12. Uns itineraris i miradors que fomentin les millors perspectives dels valors paisatgístics que integren el territori i que permetin percebre la diversitat de paisatges del conjunt municipal en la seva extensió.

Aquests objectius comporten una vinculació implícita amb els objectius plantejats per Nacions Unides. Es recullen punts en comú referents als objectius 11 (ciutats i comunitats sostenibles), 13 (acció pel clima) i 15 (vida d'ecosistemes terrestres).

ODS11.3. D'aquí a 2030, augmentar la urbanització inclusiva i sostenible i la capacitat per a la planificació i la gestió participatives, integrades i sostenibles dels assentaments humans a tots els països.

ODS11.6. D'aquí a 2030, reduir l'impacte ambiental negatiu per càpita de les ciutats, fins i tot parant especial atenció a la qualitat de l'aire i la gestió dels residus municipals i d'altres tipus.

ODS11.7. D'aquí a 2030, proporcionar accés universal a zones verdes i espais públics segurs, inclusivament i accessibles, en particular per a les dones i nens, les persones d'edat i les persones amb discapacitat.

ODS11a. Recolzar els vincles econòmics, socials i ambientals positius entre les zones urbanes, periurbanes i rurals enfortint la planificació del desenvolupament nacional i regional.

ODS11b. D'aquí a 2020, augmentar considerablement el número de ciutats i assentaments humans que adopten i implementen polítiques i plans integrats per promoure la inclusió, l'ús eficient dels recursos, la mitigació del canvi climàtic i l'adaptació a aquest i la resiliència davant els desastres, i desenvolupar i posar en pràctica, en consonància amb el Marc de Sendai per a la Reducció del Risc de Desastres 2015-2030, la gestió integral dels riscos de desastres de tots els nivells.

ODS13.1. Enfortir la resiliència i la capacitat d'adaptació als riscos relacionats amb el clima i els desastres naturals de tots els països.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

ODS15.1. Per 2020, vetllar per la conservació, el restabliment i l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres i els ecosistemes interiors d'aigua dolça i els serveis que proporcionen, en particular els boscos, els aiguamolls, les muntanyes i les zones àrides, en consonància amb les obligacions pactades en virtut d'acords Internacionals.

ODS15.2. Per 2020, promoure la gestió sostenible de tots els tipus de boscos, posar fi a la desforestació, recuperar els boscos degradats i incrementar l'aforestació i la reforestació a nivell mundial.

ODS15.3. Per al 2030, lluitar contra la desertificació, rehabilitar les terres i els sòls degradats, incloses les terres afectades per la desertificació, la sequera i les inundacions, i procurar assolir un món amb una degradació neutra del sòl.

4.2.3. Elaboració de propostes per a la planificació

És important resoldre la manca d'espais públics en aquells barris on predomina l'ús residencial amb habitatges unifamiliars, ja que a llarg termini genera el que es coneix com a ciutat dormitori, no es construeixen xarxes socials entre els habitants i la falta de vivències col·lectives en els espais propers arrelen a les persones a altres llocs on sí es produeixen trobades socials públiques (si escau, fora del mateix municipi). És important incidir en la creació, adaptació o millora d'aquells espais públics on potencialment es pot donar una interacció comunitària per fomentar l'apropiació ciutadana de la seva ciutat, amb la intenció de que, a llarg termini, es creï una consciència col·lectiva del territori. D'aquesta manera, les polítiques en matèria de paisatge poden tenir una sortida amb participació (o fins i tot gestió) popular i, per conseqüència, es millori qualitativament la seva percepció de l'espai i la qualitat de vida de les persones.

En l'àmbit urbà compacte, la gestió de l'espai públic s'ha de centrar en potenciar espais col·lectius, rebutjar la banalització i nodrir d'identitat al territori percebut per la comunitat. La millora dels espais i la qualitat del paisatge depèn de l'ús col·lectiu de la ciutat, i l'ús col·lectiu depèn de com s'orienta la planificació urbana. Amb aquesta premissa, els valors paisatgístics urbans adquireixen valor en la mesura en que la planificació posa en el centre a la comunitat, i on aquesta els identifica i se les apropia. És aquesta la direcció que ha de prendre la gestió urbanística per empoderar a la ciutadania envers l'adquisició de consciència sobre l'espai percebut i per assentar les bases d'una protecció i millora del territori amb caràcter democràtic.

S'ha d'advocar per una ciutat cada vegada més planificada per a les persones i guanyar l'espai públic a l'automòbil. Això inclou un posicionament institucional contrari a les transformacions urbanes o territorials enfocades a l'ampliació de la superfície destinada al transit rodat, ja sigui afegint carrils a les autopistes o mantenint vials destinats a l'automòbil. Aquest és un afer que també afecta a la percepció del paisatge, ja que més enllà dels elements físics configuratius del medi urbà i natural, també existeix el factor humà que interactua amb el medi i les repercussions que certes activitats individuals o productives tenen sobre l'espai percebut (contaminació, soroll, etc.). Una planificació urbana que retorni l'espai a les persones en tots els carrers on sigui possible, o aplicar mesures restrictives per fomentar l'ús de l'espai i la seva ocupació per part de la ciutadania, tenint en compte tots els col·lectius. L'objectiu final, però, és l'increment de qualitat del paisatge, sobretot l'urbà.

La gestió forestal dels espais naturals també són un afer que repercuteix en el paisatge, i una planificació urbana també pot fomentar l'explotació sostenible de recursos renovables per abastir les necessitats dels habitants urbans, a més de reduir el risc d'incendis (fet que posaria en perill

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

els barris propers a Collserola i el turó de Can Camps). Aquestes actuacions productives es poden acompanyar de millores qualitatives de la percepció paisatgística alhora que s'aprofiten recursos, modelant el territori envers la cohesió espacial de cada lloc. Així mateix, és necessari blindar la integritat del Parc Natural per conservar el valor ecològic i social que s'aprofita per la població urbana de Cerdanyola i els municipis confrontants. Es tracta d'un afer de caràcter paisatgístic i que afecta inevitablement a la percepció urbana del Parc Natural de Collserola, ja que la construcció dels túnels d'Horta suposaria un impacte irreversible en aquesta matèria (sense esmentar els danys ambientals). Amb tot, seria convenient impulsar el valor de les construccions aïllades en l'extensió del Parc dins el municipi de Cerdanyola, així com també potenciar la bona conservació de la xarxa de camins i itineraris mitjançant la qual es pot percebre el paisatge.

De la mateixa manera que es pertinent potenciar l'explotació forestal sostenible, també hi ha disponibilitat d'explotació agrícola amb una superfície considerable en les proximitats al nucli urbà, en la interfase urbana-forestal i el territori de la Plana del Castell que encara no ha sigut objecte de processos urbanitzadors.

Les planificacions i intervencions del territori no poden ometre espais perifèrics degradats que no són freqüentats o que no són pròxims al nucli urbà (però que sí ho són d'altres potser, com Badia o Sant Cugat). La majoria de dits espais pertanyen a marges d'eixos viaris rellevants o zones on estava planificada una intervenció urbanística però que s'ha deixat a mitges. Una planificació urbana requereix d'una perspectiva paisatgística amb mires de cohesió, entre l'espai construït i el medi; una intervenció territorial no només pot fixar-se en els espais més concorreguts i més centrals, ha de vetllar per la totalitat de l'extensió territorial i garantir una qualitat paisatgística de cada espai que integri el municipi, encara que estigui lluny de zones residencials o que només pugui ser un lloc percebut des de mitjans de transport. Una bona forma de gestionar els espais perifèrics és col·laborant amb altres ajuntaments o entitats supramunicipals.

Pel que fa als espais fluvials de caràcter urbà, és necessari que no decaigui la gestió destinada a la conservació mediambiental i la riquesa ecològica que comporta, així com que s'ha d'advocar per una adequació espacial coherent amb el paisatge urbà sense perdre la qualitat dels valors naturals i ecològics que integra el curs fluvial del riu Sec i la riera de Sant Cugat en el seu tram final. Així mateix, els espais fluvials forestals o periurbans també són objecte de gestió per tal de preservar la qualitat paisatgística i la salubritat dels boscos.

La ciutat, a trets generals, necessita una planificació encarada als reptes ambientals globals que afectaran a les zones urbanes. És necessari dotar a les institucions públiques i administratives d'eines d'intervenció territorial per poder materialitzar les mesures i accions pertinents per pal·liar els efectes negatius del canvi global en la vida de les persones. Aquestes actuacions de caràcter urgent i vital, es poden aplicar amb una finalitat integradora pel que fa a la percepció paisatgística.

5. Conclusions

5.1. Reflexions personals

Aquest estudi té unes limitacions clares degut a la naturalesa del treball i no ha permès explotar la informació obtinguda tant com es voldria en un inici. Cada regió del paisatge dona per recollir i elaborar una quantitat de informació que podria ocupar un TFG per sí sòl, i per aquest motiu s'ha hagut d'acotar i sintetitzar en gran mesura el contingut de l'estudi. Per cadascun dels paisatges identificats es podria haver elaborat una fitxa segons la naturalesa de l'espai (urbà,

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

forestal, perifèric o periurbà) senyalant aquells elements més identificatius, amb fotografies i mapes, i també senyalant aquells elements que tenien més impacte paisatgístic.

No obstant això, el present treball sí ha donat peu a recopilar informació sintètica sobre cada unitat de paisatge que es pot percebre arreu del municipi, la qual és molt valuosa i pot ser útil per conèixer el territori a partir de breus descripcions.

Un dels aspectes que podria generar debat entorn a la validesa d'aquest treball, és la forta subjectivitat que determina en gran mesura el contingut i els resultats de l'estudi. És un fet que es manifesta constantment, cada vegada que es delimita una unitat o cada vegada que es redacta una proposta de planificació territorial. Primerament, s'ha de tenir en compte que el treball no té com a objectiu exemplificar un model estricte a aplicar a Cerdanyola pel que fa a la ordenació paisatgística resultant, sinó que tracta de plantejar un mètode per delimitar paisatges de caràcter urbà (tot i que també abasta espais periurbans o naturals dins el terme municipal). Evidentment, aquest plantejament és objecte de debat i és enriquidor que s'aportin punts de vista individuals per acabar identificant de manera col·lectiva unitats territorials definides per la percepció paisatgística. D'aquesta manera, es poden crear marcs legislatius de protecció i de millora del paisatge identificat, que és la finalitat última del present estudi. Es considera, doncs, que no pot existir una interpretació objectiva del paisatge, ja que pot haver tantes percepcions com individus, però a partir de l'escala municipal sí es poden proposar mètodes per identificar patrons espacials. La confecció dels Catàlegs de Paisatge porten en la seva metodologia tallers de discussió amb agents del paisatge, que "legítima" d'alguna manera l'elecció dels topònims que identifiquen els paisatges i la seva delimitació. En aquest treball l'única veu i l'únic criteri ha sigut el del propi estudiant, justificat al treball.

De la mateixa manera que es pot qüestionar el treball per la subjectivitat, també pot plantejar-se si tots els paisatges resultants són diferents entre sí i no tenen res a veure un amb l'altre, o si les divisions aplicades no es corresponen en alguns casos de forma exacta amb els barris del municipi o els usos i tipologies del sòl. Per donar resposta a la primera qüestió, hom pot preguntar-se quants boscos d'escleròfil·les pot haver a Catalunya i a quants paisatges diferents pot pertànyer una mateixa formació forestal. Sense anar més lluny, difícilment es poden diferenciar *in situ* diferències entre Collserola i la Serra de Marina. Amb aquest exemple es vol il·lustrar que no es tracta pas d'identificar llocs amb patrons urbans totalment diferents, sinó identificar-los segons els valors distintius i propis d'un espai concret. Per finalitzar amb la segona qüestió plantejada, no es nega que pot haver coincidències, però en cap moment es tenen en compte aquestes divisions barrials o de districte per delimitar unitats del paisatge. Tot i així, pot resultar positiu si, després d'un anàlisi del paisatge, es determina que en gran mesura coincideix amb els límits dels barris, ja que facilita la gestió i pot augmentar el sentit identitari del barri.

Amb el treball també s'ha constatat que existeixen molts elements paisatgístics de valors no reconeguts, i s'ha decidit integrar només aquells recollits als Catàlegs i a l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic Català. Aquesta és una de les mancances de l'estudi que, per motius logístics, no s'ha pogut solucionar.

Com a conclusió final, aquest assaig metodològic es valora molt positivament pel fet de demostrar que l'escala no ha sigut un impediment per delimitar unitats del paisatge; que la resta de mètodes no aplicats al present treball, que sí s'apliquen als Catàlegs, són viables de realitzar en aquesta escala (com la consulta ciutadana); que els OQP a escala local poden resultar útils per la planificació urbana i territorial, en tant que ja integra els de les Unitats de Paisatge que ocupa el

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

terme municipal (Plana del Vallès i Collserola); i que obre la porta a aplicar els mateixos mètodes a altres entorns urbans similars (com podria ser Ripollet, Montcada i Reixac o Sant Cugat, per exemple).

5.2. Vies de treball futures

Aquest treball ha sigut la primera aplicació parcial de la metodologia seguida per l'Observatori del Paisatge en una escala municipal, i ,juntament amb altres treballs de característiques similars, es pot progressar cap a un estudi cada vegada més eficaç del paisatge urbà, millorant tècniques d'identificació, criteris de caracterització i fins i tot aplicant tecnologies de percepció remota acompanyant els mètodes existents per elaborar classificacions supervisades dels patrons urbans. Les investigacions als àmbits urbans cada vegada prenen més importància pel fet que la població augmenta cada any en àrees urbanes, i per aquest motiu cal desenvolupar tècniques útils per una planificació urbana sostenible, que s'adapti als reptes del futur i millori la qualitat de vida humana mitjançant paisatges urbans de qualitat.

Referències bibliogràfiques

- Bergadà, F. (2014). Identificació i anàlisi de tipologies de paisatges a l'entorn del Parc Natural del Garraf (Treball de fi de Grau). Recuperat de https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2014/132697/TFG_francescbergada.pdf.
- Choay, F. (1983). *El urbanismo. Utopías y realidades*. Barcelona: Lumen.
- Cristòbal, J.; Serra, J.M.; Pèlach, A.; Ninyerola, M.; Llorens, J.; Vera, A. (2008). El GTP com a mètode per al disseny d'unitats de paisatge. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 65, 155-167.
- Consell del Conveni Europeu del Paisatge (2000). *Conveni europeu del paisatge*. Florència: Consell d'Europa.
- De La Vega, S; Lois, R; Mas, R; Morales, G; Zoido, F. (2000). *Diccionario de geografía urbana, urbanismo y ordenación del territorio*. Barcelona: Ariel, SA.
- Engels, F. (1845). *Die Lage der Arbeitenden Klasse in England*. Leipzig: Otto Wigand.
- Estornell, J; Ruiz, L; Ruiz, R. y Del Rey, A. (2007). La teledetección como herramienta de análisis del crecimiento urbano y su representación en 3D. *Arquitectura, Ciudad y Entorno*, 2 (4), 674-693. Recuperat de https://www.researchgate.net/publication/43323491_La_teledeteccion_como_herramienta_de_analisis_del_crecimiento_urbano_y_su_representacion_en_3D.
- Frolova, M. (2003). Bertrand, Claude et Georges. Une géographie traversière: L'environnement à travers territoires et temporalités. *Biblio 3W, Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales, Universidad de Barcelona*, 432 (8). Recuperat de: <http://www.ub.es/geocrit/b3w-432.htm>.
- Grupo 2C (2009). *La Barcelona de Cerdà*. Barcelona: Flor del Viento.
- Llei 8/2005, de 8 de juny, de Protecció, Gestió i Ordenació del Paisatge, Boletín Oficial del Estado, 162 § 11753 (2005).
- Nacions Unides (2016). Nova Agenda Urbana: Conferència de les Nacions Unides sobre l'Habitatge i el Desenvolupament Urbà Sostenible. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Nogué, J. Et al. (2013). *Reptes en la cartografia del paisatge: Dinàmiques territorials i valors intangibles*. Olot: Observatori del Paisatge.
- Nogué, J; Sala, P. i Grau, J. (2016). *Els catàlegs de paisatge de Catalunya: metodologia*. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya.
- Observatori del Paisatge, Departament de Territori i Sostenibilitat i Universitat Politècnica de Catalunya (2014). *Catàleg del Paisatge: Regió Metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Pèlach, A. (2006). Algunes reflexions sobre geografia, paisatge i geohistòria ambiental. *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 48, 179-192.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Pintó, J. (2010). *Eines i instruments per a les polítiques de paisatge*. Girona: Universitat de Girona, Servei de Publicacions, pp.83- 106.

Raspall, A; Llimona, F; Navarro, M. i Tenés, A. (2004). *Guia de Natura del Parc de Collserola*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Roger, A. (2000). *Breu tractat del paisatge: Història de la invenció del paisatge i denúncia dels malentesos actuals sobre la natura*. Barcelona: La Campana.

Sensada, E. (2015). *Identificació i caracterització de les unitats de paisatge de la Serra Cadí-Moixeró i territoris adjacents mitjançant els Sistemes d'Informació Geogràfica* (Treball de fi de Grau). Recuperat de https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2015/142424/TFG_evasensada.pdf .

Serra, P; Saurí, D; Pons, X. (2004). Evolució recent del paisatge agrari de l'Alt Empordà a través de teledetecció i d'índexs paisatgístics. *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 57, 237-256.

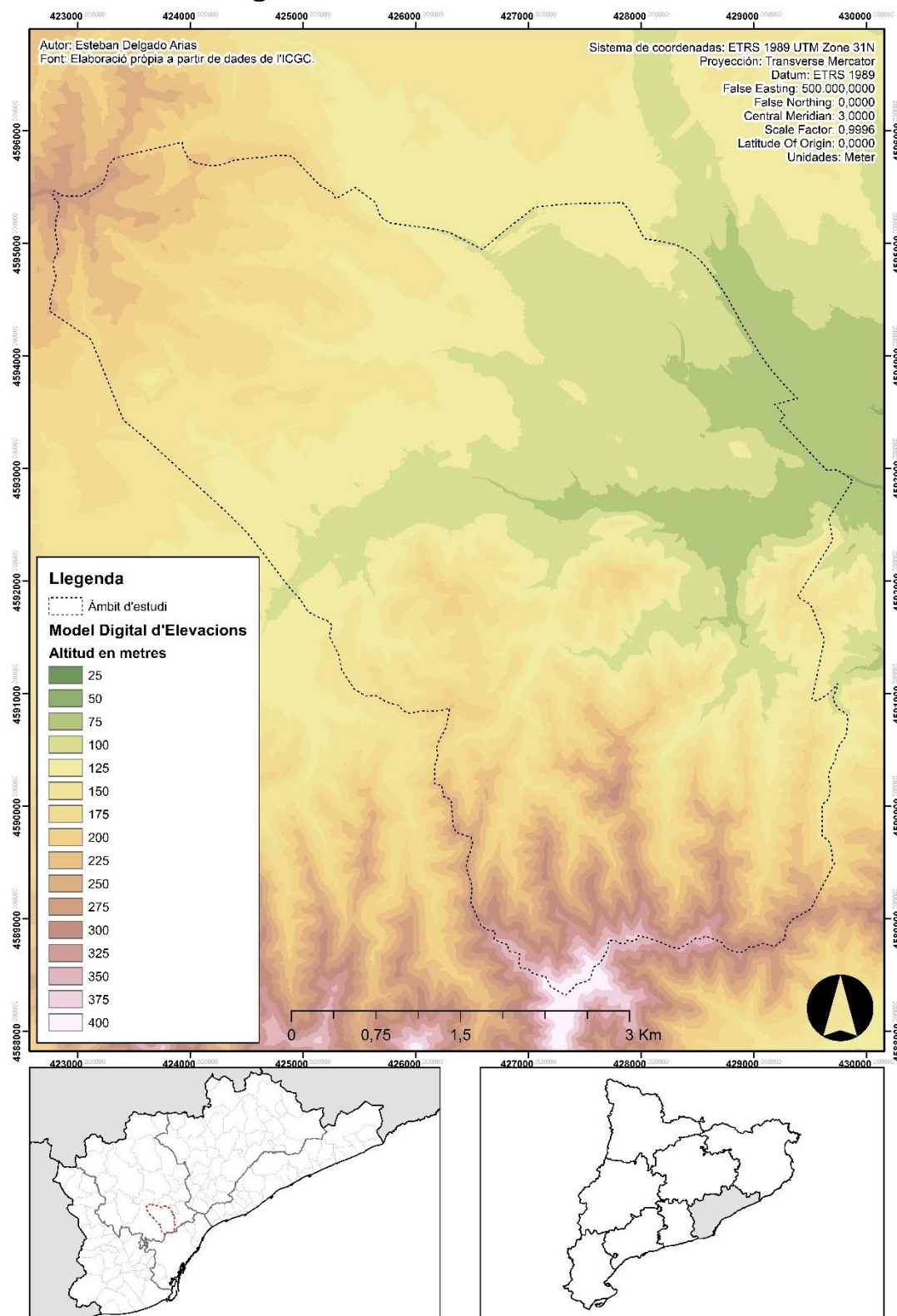
Vila, P. (1977). *La divisió territorial de Catalunya. Selecció d'escrits de geografia*. Barcelona: Curial.

Von Humboldt, A. (1875). *Cosmos. Ensayo de una descripción física del mundo*. Bèlgica: Eduardo Perié.

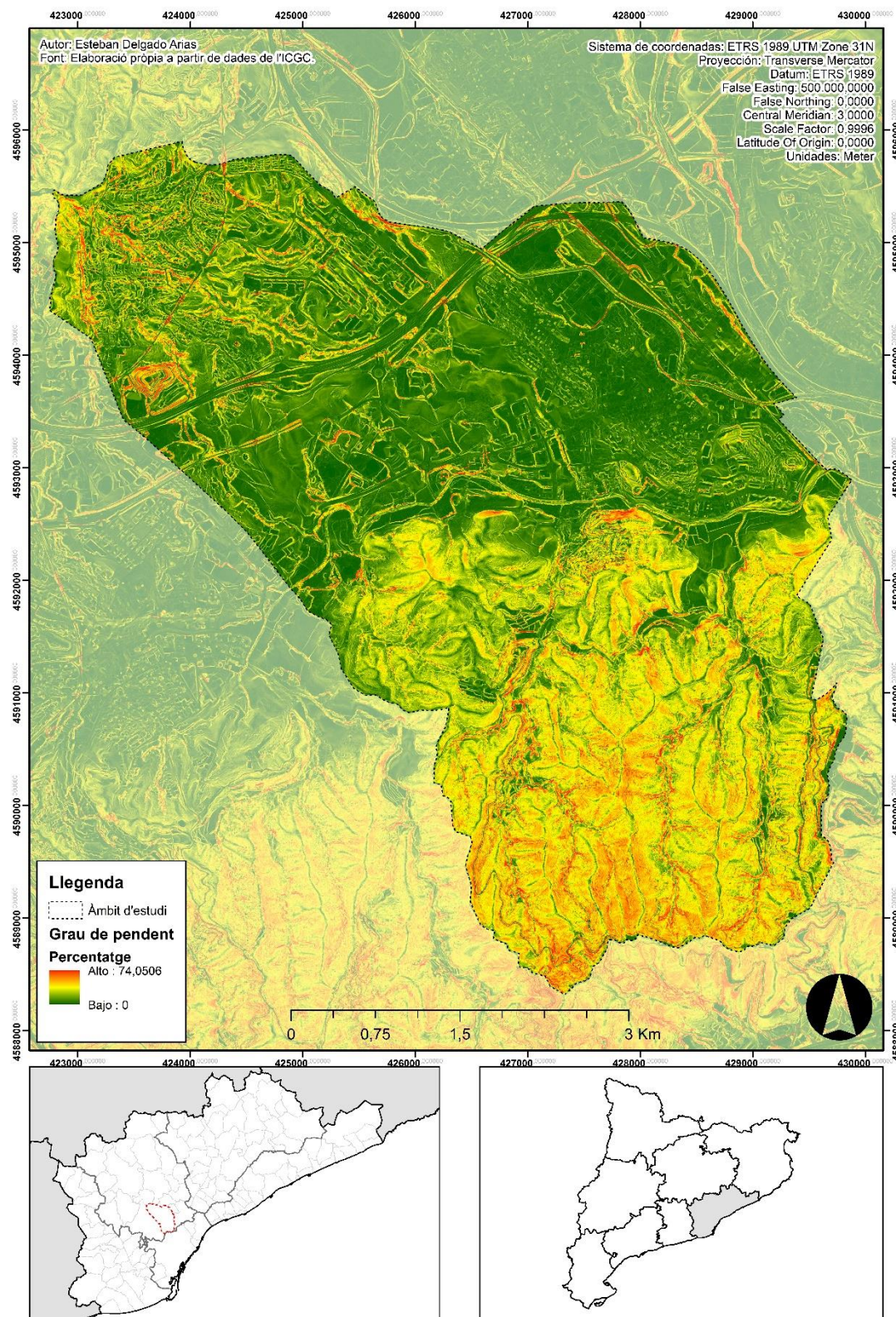
Annex

a) Material cartogràfic

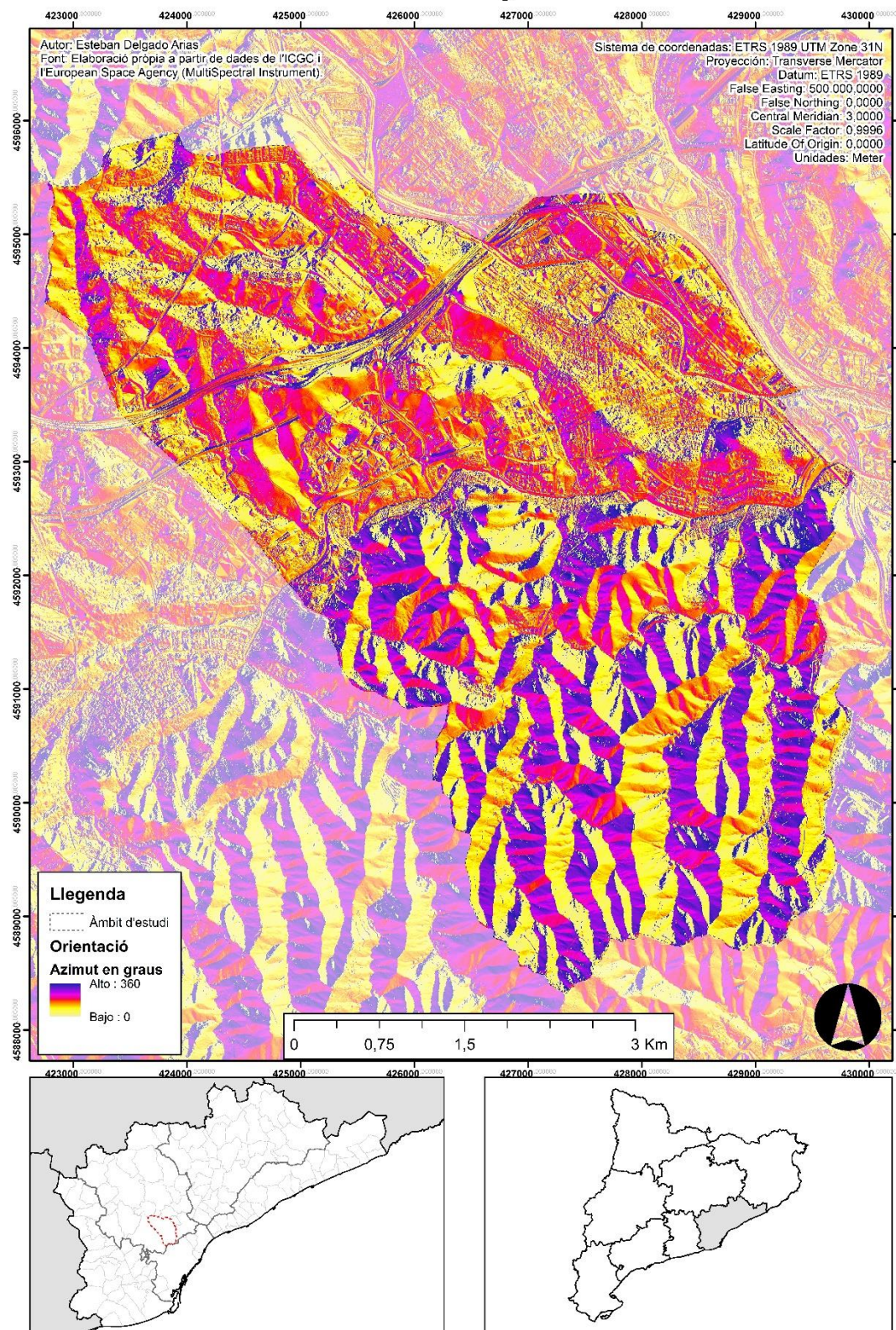
Morfologia del relleu de l'àmbit d'estudi

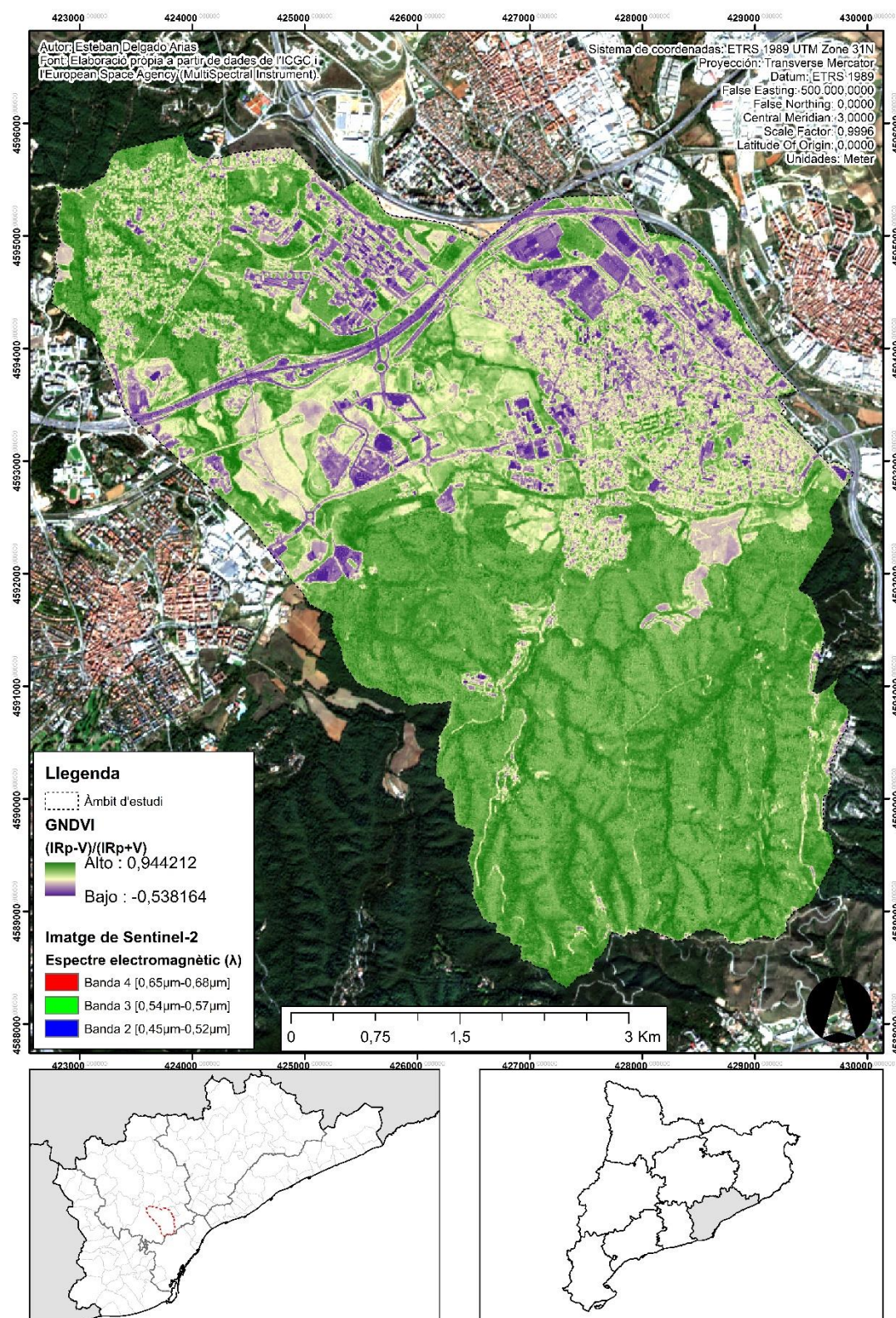
Pendents a l'àmbit d'estudi

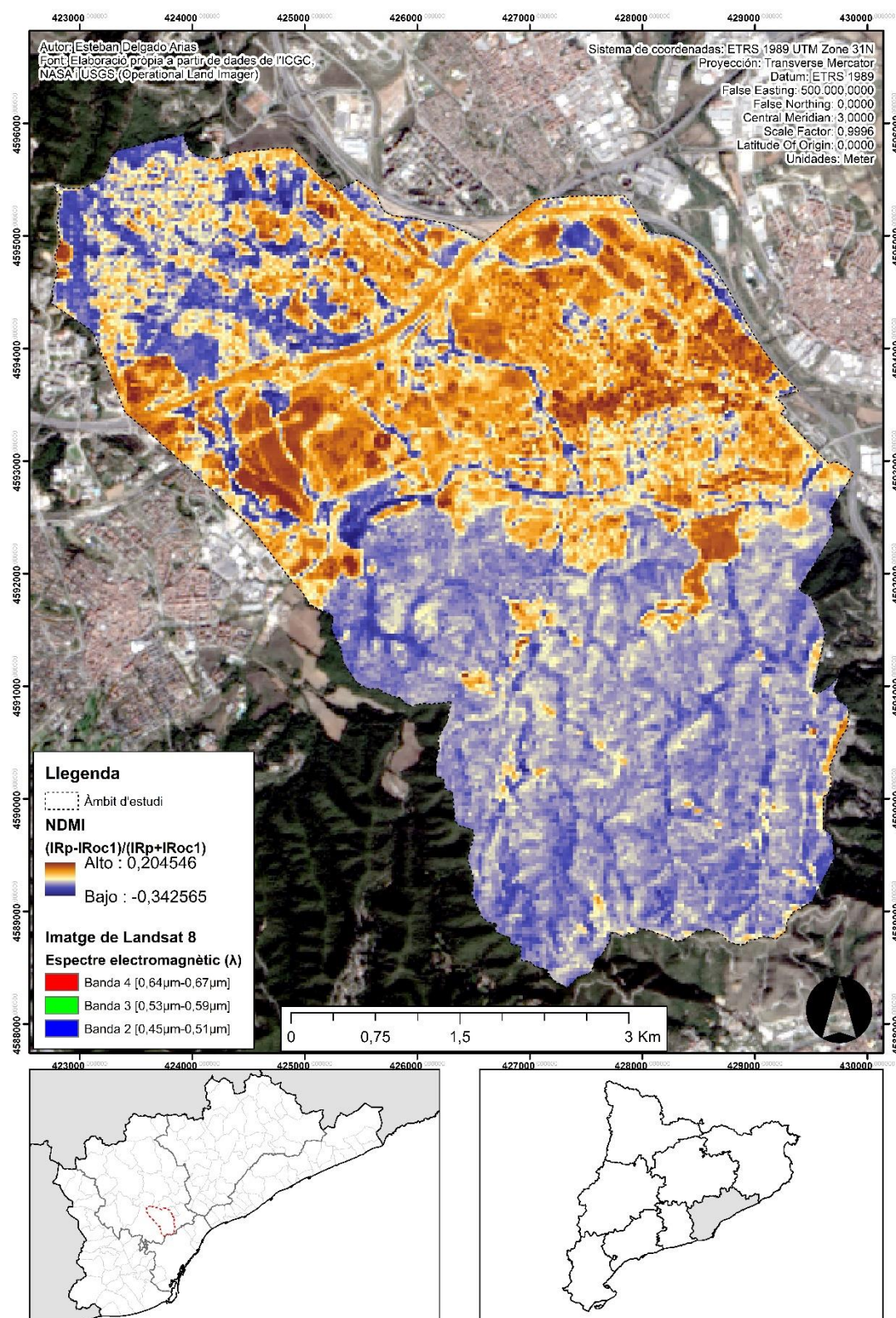
Orientacions del terreny a l'àmbit d'estudi

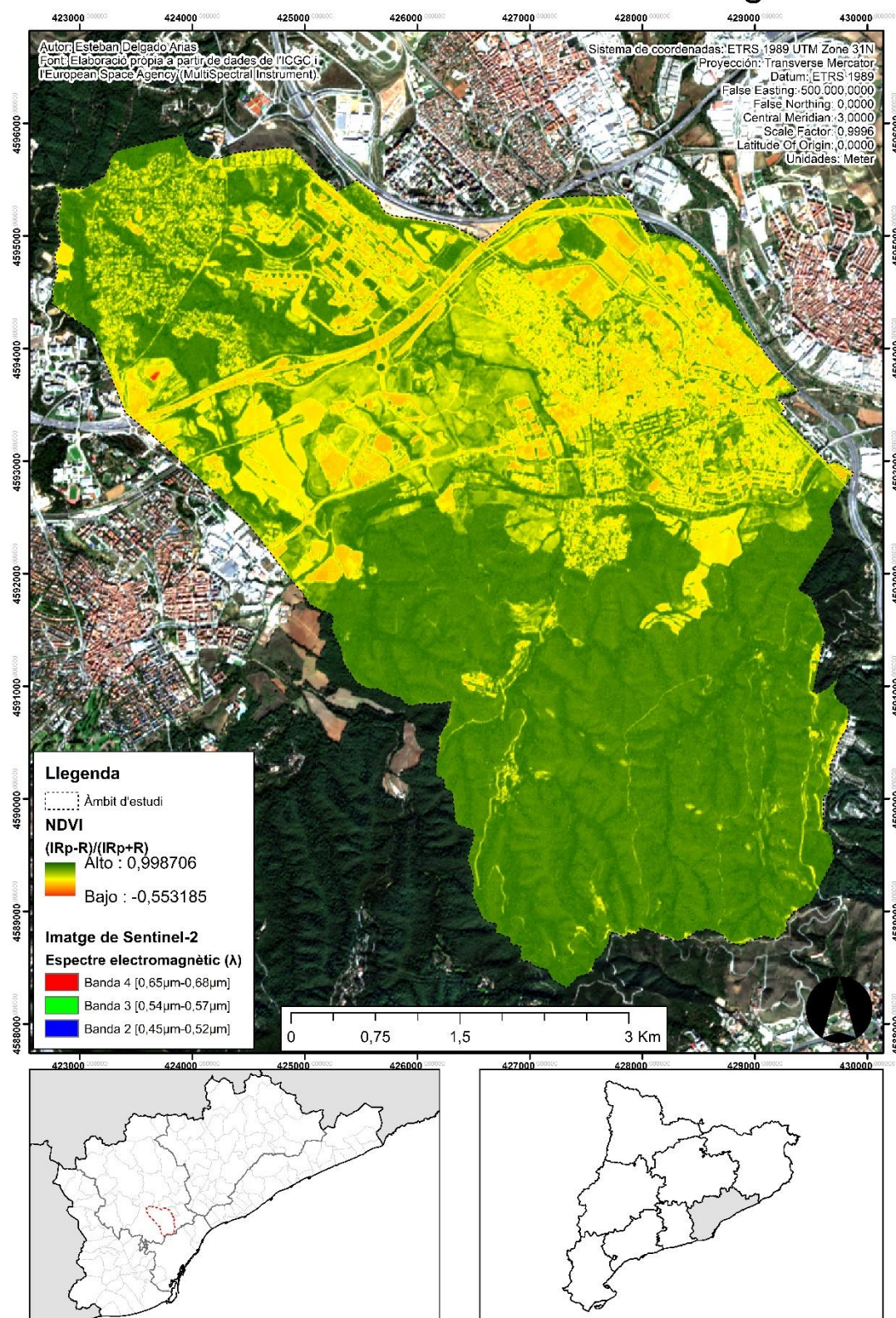
Diferència Normalitzada de l'Índex de Vegetació Verda

Diferència Normalitzada de l'Índex d'Humitat

Diferència Normalitzada de l'Índex de Vegetació

b) Catàleg d'Unitats del Paisatge

Bellaterra-Terranova

Bellaterra-Terranova-Fatjó: Territori que integra tres dels quatre barris que componen el nucli urbà de l'Entitat Municipal Descentralitzada de Bellaterra. Té una trama urbana homogènia, característica de les urbanitzacions disperses, on l'entramat ve determinat per les cotes de relleu i les pendents. La seva tipologia edificatòria també és homogènia, majoritàriament és una unitat composta per habitatges unifamiliars separats entre sí, generant un mosaic urbà de baixa densitat i amb molta presència de vegetació verda malgrat no tenir grans parcs públics. Ostenta un patrimoni històric rellevant pel municipi, ja que era una popular zona d'estiuejants barcelonins a finals del segle XIX i principis del XX, sobretot per les rodalies de l'estació de Ferrocarril.

Imatge 1: Plaça del Pi de Bellaterra. Un dels pocs espais públics urbans del barri, davant l'estació de ferrocarrils. Font: Barcelona Film Commission.

Can Camps: Porció del turó de Mataric i Can Camps que compren la part alta de la urbanització de Bellaterra que s'estén a l'exterior del terme municipal de Cerdanyola. Abundància de formacions forestals i arbustives tancades amb claps d'antics conreus i camins. Absent d'assentaments humans dins el terme municipal en aquesta unitat, relleu abrupte per la presència

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

de torrents (Ferrussons, Can Vinyals). Rica en valor natural vinculat al bosc mediterrani i els miradors i itineraris que propicien vistes de la plana vallesana.

Imatge 2: Vistes des del Turó de Mataric. Font: Wikiloc.

Can Domènec: Conca del torrent homònim delimitada per espais naturals entre Bellaterra, Can Fatjó, la Universitat Autònoma i l'AP-7. Cobertes vegetals gairebé en la seva totalitat, sobretot per vegetació de ribera al llarg del torrent i de formacions arbòries i arbustives. Hi ha presència de conreus inactius. Aquesta unitat comprèn espais no antropitzats majoritàriament, a excepció del tram de ferrocarril que travessa el torrent dividint la connectivitat ecològica. És rica en valors naturals per la seva cobertura vegetal però també pels itineraris recollits per la UAB que s'endinsen pels tàlvegs del torrent.

Imatge 3: Tram de l'itinerari que passa pels voltants del torrent de Can Domènec. Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

Sant Pau: Petita suburbanització compresa a l'extrem septentrional del municipi entre la Vall de Moranta i la vessant nord del turó de Sant Pau. Els carrers són rectes, composant una disposició simètrica a la vegada que s'adapta al tàlveg del turó. La seva extensió abasta l'espai que hi ha al marge nord de la carretera que comunica el pàrquing de la Facultat de Traducció i Interpretació i el començament de l'assentament del barri de Bellaterra. Aquest entramat està integrat per fileres d'habitatges unifamiliars perpendiculars a la carretera, enfilant-se a les cotes altes del turó. Disposa d'algun espai verd testimonial entre mig d'una de les fileres centrals. La riquesa d'aquest barri recau en les vistes que s'aprecien des del turó i difereix del patró urbà de la resta de l'EMD.

Imatge 4: Vistes a la Plana del Vallès des del turó de Sant Pau. Font: Wikiloc.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Campus de la UAB

Campus universitari: Conformar un conjunt d'edificacions, principalment de formigó, situat entre el nucli urbà principal de Cerdanyola i Bellaterra. Aquest espai té una finalitat explícitament funcional pel que fa a la planificació i distribució dels vials i edificis, disposant els edificis al llarg de tres eixos principals paral·lels al torrent de Can Magrans. El campus alterna aquestes construccions humanes amb presència de claps de bosc mediterrani i els espais fluvials, generant un mosaic antropitzat en convivència amb espais verds. Històricament era un territori agroforestal amb poca presència humana, i juntament amb altres processos urbanitzadors del Vallès, conforma un exemple de transformació paisatgística radical. És una unitat rica en valors estètics, socials i històrics, ja que entre el seu patrimoni es troben masies, construccions modernes, monuments i fins i tot jaciments arqueològics.

Imatge 5: Vista aèria del campus. Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

Can Miró: Compren una porció de bosc travessada per la línia de ferrocarril i vertebrada pel torrent de Can Miró. Les formacions forestals i arbustives omplen gairebé la totalitat de la unitat. La principal característica d'aquest espai és la visibilitat, ja que el tram entre les estacions de Bellaterra i Universitat Autònoma recorre aquest petit paisatge. Actualment està experimentant transformacions que repercutiran en la percepció paisatgística, però encara conserva valors de caràcter ecològic i estètic.

Imatge 6: Pas del ferrocarril entre els boscos de Can Miró, al tram entre les estacions de Bellaterra i Universitat Autònoma. Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Can Santfeliu: Aquesta unitat pertany al territori delimitat per l'AP-7, el Riu Sec i el pàrquing de la Facultat de Filosofia i Lletres. S'alternen formacions arbustives i forestals amb claps de conreus. La zona pertanyent al marge del riu està ocupada per conreus que s'estenen cap al municipi de Badia del Vallès. Es pot trobar diversitat d'espècies típiques del bioma mediterrani en una superfície relativament petita i envoltada de construccions o eixos estructurants. També té unes vistes panoràmiques de la Plana del Vallès que atorguen un valor social a aquest espai.

Vall de Moranta: Aquest territori agroforestal està envoltat de construccions humanes, entre el campus universitari i els barris de Bellaterra i Sant Pau. S'estructura al voltant d'un torrent fluvial que desemboca al torrent de Can Miró i té molta presència arbustiva, forestal i agrícola. Aquest paisatge gairebé forma part del campus i és molt vistós des dels diferents eixos viaris que envolten la universitat. Té una riquesa social i natural tangible a través dels itineraris que connecten el campus amb l'entorn natural del seu rodal, així com també.

Collserola

Ca n'Oliver: Representa un petit turó singular i vistós des de diversos punts del municipi, situat a la vora de la riera de Sant Cugat, envoltat pel barri de Montflorit, el Puig de la Guàrdia i els conreus de Canaletes. El relleu del turó constitueix una unitat separada del massís, i té una cobertura forestal i arbustiva total, exceptuant els jaciments arqueològics de l'antic poblat ibèric. Actualment només hi ha construït un museu i resten els jaciments trobats a una zona plana prop de les cotes altes. Aquest turó representa una sèrie de valors de caràcter històric a part de formar part del fons escènic del municipi cerdanyolenc.

Imatge 7: Jaciments del poblat ibèric, amb el barri de Montflorit al fons. Font: Clemens Schmillen - Treball propi, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=64114364>

Can Castelló – La Guàrdia: Constitueix la part de les valls properes a la Plana del Vallès de l'obac de Collserola en el sector de Cerdanyola. La seva coberta vegetal és majoritàriament forestal tancada i amb presència de clapes d'estrats arbustius, tota pròpia del bioma mediterrani. No hi ha presència de cap assentament humà i les pendents són relativament més suaus que a zones més interiors de la serra. Les característiques del relleu fan que adquireixi un conjunt de valors, ja que permet la presència de miradors i la constitució d'un fons escènic alhora que integra una xarxa d'itineraris d'interès paisatgístic, social i natural.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Imatge 8: Vista del Puig de la Guàrdia, ressaltant entre els turons propers a Cerdanyola. Font: Lluís Mimó.

Can Cerdà: Aquesta unitat ocupa l'espai interior l'obac de Collserola en el sector de Cerdanyola, amb les valls interiors dels torrents entre les serres d'en Fotjà i de Sant Medir. Pràcticament la totalitat de la superfície és ocupada per formacions forestals amb presència de sotabosc, i on les fons de les valls són ocupades per boscos de galeria. Les pendents són accentuades i el relleu abrupte, però no evita la presència d'alguns assentaments d'antigues masies en superfícies relativament planes. Aquesta unitat agrupa un conjunt de valors històrics, però també de caràcter religiós, natural i social pels seus miradors, santuaris, masies i fins i tot un antic palau.

Imatge 9: La masia de Can Cerdà és l'element distintiu característic d'aquestes valls. Font: Clemens Schmillen - Treball propi, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=66393293>.

Can Coll – Roser de Maig: Conformen un conjunt de superfícies de baixa pendent i relleu suau al llarg de torrents interiors i una carretera. En aquest espai predomina la dispersió de construccions agrupades a diferents bandes de valls unides per un eix viari. Conformen un conegut

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

espai de lleure i aflluència humana compresa en les instal·lacions que ocupen la zona. Té una riquesa de valors social i natural, i suposa un lloc que difereix del patró forestal que s'estén al llarg de la superfície de Collserola.

Imatge 10: Vista aèria de l'entorn de Can Coll. Font: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

Collserola – Besós: Porció de Collserola que s'estén pel marge del vessant oriental cap a la conca del riu Besós. Abunden les formacions forestals pròpies del bioma mediterrani i el paisatge és compartit amb municipis confrontants. Es caracteritza per ser un espai que rep una major insolació en comparació a altres conques i per tenir una superfície edificada més gran que a la resta d'unitats. Dins el municipi de Cerdanyola existeix una xarxa d'itineraris que comprenen valors socials i naturals, a més d'històrics i simbòlics per ser escenari d'un dels últims assassinats del Franquisme.

Imatge 11: Vista aèria de les vessants orientals de Collserola. Font: Barcelona Film Commission.

Fotjà: Compren la vessant oriental de la serra d'en Fotjà i les valls del torrent homònim. Les pendents abruptes són cobertes per formacions forestals amb sotabosc i boscos de ribera en els

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

fons de les valls. No hi ha presència de conreus ni d'assentaments humans remarcables i la forma d'aquesta vall genera un tancament en sí mateixa, de manera que les zones interiors s'aïllen del soroll extern al Parc Natural. Aquesta unitat és rica en valors naturals i socials, en tant que gran part de la seva extensió pot ser percebuda mitjançant la xarxa d'itineraris.

Les Feixes de Canaletes: És un espai de transició entre Collserola i la Plana del Vallès on predominen els camps de conreu, les suaus pendents i les cotes baixes al llarg del tram baix de la riera de Sant Cugat. Històricament havia sigut una zona de cultiu que encara avui perdura en alguns sectors. Té una riquesa patrimonial històrica remarcable en gran mesura per l'ermita de Santa Maria de les Feixes i els jaciments arqueològics dels aqüeductes que travessen els camps, a part d'algunes masies que donen nom als turons dels rodals.

Imatge 12: Vista de l'ermita de Santa Maria de les Feixes. Font: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

Na Joana: Petita serralada dividida entre els municipis de Cerdanyola i Montcada i Reixac que està parcialment aïllada de la resta del sistema de relleu. És una zona coberta per bosc mediterrani amb estrats arbustius consolidats. La seva localització genera un fons escènic immediat des de diverses perspectives i conforma la cantonada nord-oriental de Collserola, de manera que està envoltat en gran part per la Plana del Vallès i la influència acústica és ben palesa. De la mateixa manera, agrupa valors de caràcter social per la possibilitat de poder presenciar vistes que abasten des de la Serralada Prelitoral fins el Pla de Barcelona i la Serralada de Marina.

Imatge 13: Camins que travessen la serra de Na Joana. Font: Ferran Rovira, Wikiloc.

Sant Iscle: Unitat formada per la vall del torrent de Sant Iscle, on predomina el bosc mediterrani i estrats arbustius abundants. Es caracteritza per ser una zona on s'ha donat més activitat humana que a altres conques del municipi al llarg de la història i per la disponibilitat de sòls plans en els fons de vall. Ocupa cotes considerablement altes sobretot al tram més meridional i pendents accentuades a les serres confrontants. A llarg de la vall es poden percebre elements paisatgístics amb valor social i natural mitjançant la xarxa d'itineraris que la travessen, així com per les construccions aïllades de valor històric i el mirador que dona a la vessant del Pla de Barcelona.

Imatge 14: Ermita de Sant Iscle i Santa Victòria. Font: Parc Natural de Collserola.

Tram alt del Riu Major: Extensió que ocupa el rodal de la riera de Sant Cugat (o Riu Major) entre la Plana del Castell i les pendents accentuades de Collserola en el tram fluvial previ a l'arribada al nucli urbà. Conformava una unitat paisatgística heterogènia, però amb caràcter propi dins el context on es barregen el mosaic agrari del Vallès i el mosaic forestal de Collserola, generant un espai de transició. Prolifera els boscos de ribera, algun sector amb plantacions,

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

assentaments humans de masies i camps de cultiu entre la riera i el bosc. Aquest espai és ric en diversitat que convergeix en la conca del riu agrupant valors naturals.

Franja de les autopistes

Bosc tancat: Formació forestal tancada i envoltada per polígons industrials. Constitueix un espai verd que trenca el patró del mosaic industrial que s'estén per la zona nord del nucli urbà de Cerdanyola i per la seva localització es veu integrada dins la zona categoritzada com a *Franja de les autopistes*. Dins aquesta unitat no hi ha assentaments humans i no es destaquen valors paisatgístics més enllà dels ecològics que comporta la presència d'un bosc.

Imatge 15: Imatge aèria del bosc, rodejat de polígons i proper a l'autopista (any 1992). Font: Juan Antonio Hidalgo.

Franja industrial: Espai limítrof del nucli urbà de Cerdanyola on es desenvolupen activitats industrials als afores, en l'encreuament de les autopistes AP-7 i C-58. Les pendents del relleu són nul·les als assentaments i els vials amples, propiciant la presència de grans superfícies amb bona cobertura a importants eixos viaris. Pràcticament no hi ha zones verdes, a excepció de petites parcel·les sense edificar. Es poden identificar valors productius i àrees especialitzades en tot el conjunt.

Imatge 16: Zona de polígons industrials a Cerdanyola, amb habitatges al fons. Font: elpuntavui.cat

Franja viària: Situada a l'extrem sud-est del nucli urbà de Cerdanyola, constitueix una unitat pel fet no poder-se integrar al paisatge urbà per l'absència d'edificacions i la ruptura del patró urbà, generant un espai buit al llarg del tram ferroviari que voreja la ciutat. Té un caràcter poc estètic, amb espais degradats. No tenen identitat i el tret en comú d'aquest espai és el d'impersonalitat. No es detecta cap valor paisatgístic degut a l'estat de degradació.

Marge de l'autopista: Espai estès als rodals dels eixos estructurants viaris que rodegen i travessen el municipi, com són l'AP-7 i la C-58. Es constitueix una unitat tot aquell espai impersonal o degradat a causa de la proximitat a l'autopista i la manca d'intervenció paisatgística. La mateixa autopista genera un paisatge, divideix la ciutat i genera un conjunt d'estímuls que es perceben diferenciant aquest espai de qualsevol altre de la ciutat. Fonamentalment és una infraestructura lineal que pot arribar a 10 carrils d'amplada en algun sector. És relativament homogeni, però pot integrar parcel·les o àrees properes que no s'integren en altres patrons paisatgístics.

Nucli urbà de Cerdanyola

Banús: Territori urbà interior del nucli de Cerdanyola. Entramat simètric de vials relativament amples, sense pendents, que no coincideixen pràcticament amb les parcel·les dels habitatges. Morfologia de caràcter compacte i d'alta densitat. Presència d'arbrat als carrers, algunes zones verdes i places dures entre blocs de pisos, molts d'ells de 10 plantes aproximadament. Es dona un patró homogeni d'edificis amb orientacions Nord-Sud i Est-Oest. La seva riquesa patrimonial es fonamenta en valors estètics i fins i tot simbòlics pel que fa a la identitat territorial, així com també es poden trobar valors productius i socials.

Imatge 17: Vista aèria dels blocs de pisos homogenis, preses l'any 1992. Font: Juan Antonio Hidalgo.

Ca n'Ortadó – Santa Rosa: Situat enmig del tram urbanitzat de Serragalliners, ocupa un territori accentuat pel que fa al relleu. Els carrers tenen una amplada mitjana i alguns han d'adaptar-se a la forma del relleu. Té una morfologia mixta, amb seccions compactes i disperses, amb molta presència d'arbrat als carrers. El seu caràcter heterogeni constitueix la diferència dels entramats homogenis que l'envolten. Integra un parc relativament extens amb formacions herbàcies i dins de l'extensió urbana es poden trobar elements de valor estètic, social i històric de gran rellevància per al municipi.

Imatge 18: Fotografia del museu de Ca n'Ortadó, emblemàtic per la zona i pel municipi sencer. Font: Ajuntament de Cerdanyola.

Can Antolí: Territori urbà amb fortes pendents, ocupant un tram de Serragalliners. El traçat vial de la vessant nord tenen una disposició rectilínia fins que el relleu obliga a adaptar els vials a la morfologia hipsomètrica, cap al sector de la vessant sud. L'entramat dels carrers és mitjà i predomina la morfologia dispersa amb tipologia edificatòria d'habitatges unifamiliars, generant un espai de relativa baixa densitat. Existeix alguna edificació compacta en alçada que trenca amb el patró, i la presència d'arbrat és irregular i present en parcel·les privades, més que no pas en espais públics. El seu caràcter residencial no dona lloc a valors paisatgístics remarcables.

Imatge 19: Imatge aèria del paisatge de Can Antolí en primer terme i el barri alt de Canaletes (any 1992). Font: Juan Antonio Hidalgo.

Can Xarau – Esportiu: Explanada situada a la vora del riu Sec al seu pas pel tram central de la ciutat. El paisatge compren un àrea on proliferen instal·lacions funcionals i espais verds o de lleure. No hi ha habitatges però sí edificacions, les quals trenquen el patró urbà generat pels barris confrontants i generen un espai amb un caràcter propi. La principal característica és que aquest paisatge es percep a banda i banda del riu, degut en part a l'absència d'edificis. Aquest paisatge agrupa valors que es poden entendre com socials i productius, a part d'estètics per la qualitat de les construccions, però aquests no estan recollits com a tals a l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic Català.

Imatge 20: Explanada i instal·lacions esportives de Can Xarau. Font: Elaboració pròpia.

Canaletes Alt: Zona edificada al sector meridional de la ciutat, amb pendents considerables en tant que es situa vorejant Serragalliners en orientació a la riera de Sant Cugat. Proliferen els vials rectilinis, amb angles marcats i reseguint el model del relleu. Es combina la tipologia edificatòria d'alta densitat i de densitat mitjana, produint un mosaic urbà més aviat compacte, amb presència

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

de zones verdes, carrers peatonals i passejos arbrats amples que conformen eixos estructurants viaris. El seu caràcter homogeni el distingeix fàcilment d'altres entramats urbans propers, a excepció de la zona baixa de Canaletes, la qual es diferencia per la compacitat. El valor paisatgístic destacable és el social pel fet d'integrar una entrada al nucli urbà amb passeig urbà.

Catalunya – Sínia: Compren un dels sectors centrals de la ciutat i és considerat un dels dos nuclis històrics. Aquesta unitat s'estén entre el riu Sec i les vies ferroviàries. El creixement urbà es distingeix al voltant del camí antic de Sant Cugat i les vies del tren. La majoria de carrers són relativament estrets i el relleu no és gaire abrupte. La tipologia edificatòria és compacta i combina edificacions de densitat mitjana amb alta densitat, on els blocs de pisos arriben fins a 5 plantes aproximadament, tret d'alguna excepció. Prolifera obres arquitectòniques noucentistes i modernistes, inclosa l'estació, donant lloc a una alta densitat d'elements paisatgístics amb valors estètics i socials, així com un passeig arbrat ample que suposa l'excepció en el patró morfològic dels carrers.

Imatge 21: Cases modernistes al carrer Sant Francesc. Font: Elaboració pròpia.

Cordelles: Territori pla i amb molta presència de vegetació, tant a l'espai públic com en parcel·les privades. Morfologia dispersa i edificacions unifamiliars com a patró, generant un espai de baixa densitat. Els seus carrers estan dissenyats pel trànsit rodat, però té una quota alta d'espai verd. Malgrat la superfície limitada, integra elements paisatgístics als que s'atribueixen valors naturals, històrics i simbòlics dins la seva extensió urbana.

Imatge 22: Arbre monumental de Cordelles. Font: Elaboració pròpia.

Cordelles – Xarau: Sector urbà central de la ciutat, amb un patró urbà homogeni de morfologia compacta i edificacions d'alta densitat. Presenta un entramat ortogonal que gairebé no es veu afectat per les irregularitats del terreny. Integra algunes zones verdes i es pot identificar la mateixa forma urbana en barris separats. La presència d'arbrat és relativament baixa i és un espai amb caràcter residencial. Pel que fa a valors paisatgístics, en té pocs reconeguts, els quals s'encaixen amb valors històrics.

Imatge 23: Carrer Bonasort amb Pintor Togores. Font: Elaboració pròpia.

El Pont Vell: Territori limitat per la presència de l'autopista C-58 i les vies del ferrocarril. Té una morfologia urbana compacta i s'aprecia un entramat amb illes rectangulars amb alternança de carrers estrets i amples. Aquesta forma no es veu afectada pel relleu, que fa pendent a mesura que

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

s'aproxima al riu Sec. La tipologia edificatòria es predominantment d'alta densitat, amb edificis que arriben a les 6 plantes. La presència d'arbrat és moderada i els espais verds es limiten a un parc relativament extens en l'escala barrial. El caràcter paisatgístic d'aquest espai recau en el seu emplaçament, el seu relleu i la seva trama urbana ordenada. La unitat integra valors històrics i estètics en la seva extensió urbana.

Imatge 24: Carrer Prat de la Riba al barri del Pont Vell. Font: Elaboració pròpia.

Els Parcels: Zona interior del nucli urbà, amb una morfologia urbana endreçada, illes rectangulars i carrers adaptats a eixos viaris. El seu entramat és regular i simètric, el terreny no presenta fortes pendents fins al sector que s'apropa a Serragalliners, la tipologia edificatòria és pròpia de sectors urbans dispersos i la presència de vegetació és abundant. No s'aprecien zones verdes obertes i tots els carrers estan adaptats al trànsit rodat. La unitat integra alguna edificació amb valors estètics, però no estan reconeguts per l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic Català.

Imatge 25: Carrer de la Misericòrdia, amb els carrers i cases típiques d'aquesta unitat. Font: Elaboració pròpia.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Entorn de la Uralita: Aquesta extensió urbana es localitza al llarg d'un curt tram de les vies del ferrocarril i s'endinsa en direcció al riu Ripoll uns 200 metres. Segueix una línia d'assentaments simètrics, amb vials relativament amples i formant illes rectangulars, respectant el patró urbà del barri. Les edificacions són antigues naus industrials majoritàriament, i les façanes que es conserven donen identitat i caràcter al paisatge d'aquests carrers. La presència d'arbrat és mínima, i la d'espais verds inexistent, però el passat d'aquest espai urbà i les edificacions que conformen aquest mosaic fan que se li atribueixin valors històrics i productius.

Imatge 26: Carrer de la Mancomunitat, on es localitzen naus industrials ocupant el barri de Pont Vell. Font: Elaboració pròpia.

Fontetes de Baix: Territori amb lleugera pendent situat entre el parc del Turonet i el riu Sec. Conformava un paisatge urbà d'alta densitat, amb un entramat de carrers rectes que no coincideixen amb les parcel·les normalment, i una tipologia edificatòria pròpia de ciutats compactes. Els edificis tenen una alçada aproximada de 10 plantes i la compacitat de les parcel·les permet la presència d'espais verds alternat de places dures. La presència d'arbrat és considerable, i encara queden vestigis testimonials del pinar que ocupava aquesta superfície. Aquesta unitat té un valor productiu reconegut, però també se li poden atribuir valors de caràcter estètic i natural.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Imatge 27: Panoràmica dels blocs de pisos característics d'aquest paisatge urbà des de l'Avinguda Primavera. Font: Elaboració pròpia.

Fontetes de Dalt: Forma part del sector central de la ciutat i està limitat pel riu i altres trames urbanes que no es corresponen amb el seu patró. El relleu i les pendents determinen la disposició dels carrers, que són ocupats per tipologies edificatòries heterogènies, tant de tipus compacte com de dispers. Aquesta unitat és caracteritzada per les diferències urbanes que es poden trobar en pocs metres pel que fa a les edificacions, però en aquest cas és el relleu accentuat l'aspecte que unifica aquest conjunt urbà sota una mateixa percepció. La presència d'arbrat és irregular, sent aquesta més abundant a les zones altes i escassa a les baixes, també hi ha espais verds i parcs. No integra valors paisatgístics urbans.

Imatge 28: Fotografia del Passatge d'Orient, a la zona baixa de la unitat. Font: Elaboració pròpia.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Guiera – Canaletes Baix: Conformava el territori urbanitzat més baix de l'àmbit d'estudi. S'estén al llarg del marge superior de la riera de Sant Cugat i és el límit meridional del nucli urbà, limitant amb el Parc Natural de Collserola. La morfologia urbana és de caràcter mixt, alternant una part compacta amb una part dispersa (la més extensa de la unitat). L'entramat segueix el model del relleu amb carrers mitjanament amples,

Imatge 29: Zona residencial dispersa amb habitatges unifamiliars. Font: Habitacalia.

té una tipologia edificatòria on proliferen habitatges unifamiliars i alguns blocs de pisos testimonials, però sense modificar l'entramat. La unitat abasta superfícies herbàcies, arbustives i espais verds propers a la riera, a més pot integrar valors de caràcter ecològic.

La Bòbila: Sector occidental del nucli urbà, limítrof amb el torrent de Magrans i la zona dels gorgs. Està compostat per una trama urbana que continua el patró de vials, però es diferencia per la magnitud de les naus industrials i el trencament de la tipologia edificatòria destinada a habitatges. La presència de vegetació es troba just on comença altra unitat de paisatge, ja que la naturalesa de la present unitat es caracteritza per l'entorn industrial que conformen el conjunt de naus i àrees funcionals i productives. Aquest territori integra valors de caràcter històric, productiu i social.

Imatge 30: Vista dels polígons industrial des del carrer Sant Ramon. Font: Elaboració pròpia.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

La Nova Farigola: Espai on proliferen construccions relativament noves que han trencat amb el mosaic urbà i periurbà tradicional. Tenen un entramat urbà estès en linealment al voltant de la Carretera de Barcelona en les proximitats a Barberà. La tipologia edificatòria és compacte i d'alta densitat amb vials amples que separen considerablement les parcel·les. Aquests edificis nous contrasten amb els antics, més propis de barris més centrals del nucli urbà, però la seva proximitat i localització acaben de conformar el patró heterogeni d'un assentament lineal que dona identitat al paisatge. En aquesta unitat es pot percebre un element amb valor històric i productiu especialitzat.

Imatge 31: Carretera de Barcelona amb vistes als blocs de pisos. Font: Elaboració pròpia.

Montflorit Alt: Zona de fortes pendents enfilades al Puig de la Guàrdia. L'entramat irregular s'adapta a les corbes del relleu, acompanyat d'una tipologia edificatòria d'habitatges unifamiliars i una morfologia de caràcter dispers. La seva intromissió al Parc de Collserola provoca l'abundància de vegetació pròpia del bioma mediterrani, tant en l'espai públic com dins les parcel·les. No s'aprecien espais públics amples i la zona és residencial. Tampoc es troben valors paisatgístics, però sí pel que fa a la qualitat de les vistes sobre la Plana del Vallès.

Imatge 32: Vista de la part alta de Montflorit des del poblat ibèric. Font: Tot Cerdanyola.

Montflorit Baix: Territori de pendents suaus orientades a la riera de Sant Cugat i al peu del Puig de la Guàrdia. L'entramat segueix una forma rectilínia i simètrica en la mesura que ho permet el relleu i el paisatge es talla parcialment per la presència de la riera, però manté el patró urbà a banda i banda d'aquesta. La morfologia urbana és dispersa i la tipologia edificatòria relativament homogènia, a excepció d'alguns blocs de pisos. La

Imatge 33: Casa modernista a l'Avinguda Flor de Maig. Font: Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

unitat presenta espais verds, amb arbrat als carrers i places dures com a espai públic més enllà dels vials. El seu emplaçament limita amb Collserola i integra elements paisatgístics de valor estètic en habitatges noucentistes i modernistes.

Parc Tecnològic: Correspon al sector urbà més occidental del nucli urbà i està unit per ponts que creuen la riera de Magrans i la zona coneguda com Els Gorgs. L'emplaçament ocupa pendents lleugeres amb vials amples, tots arbrats. Les edificacions conformen un àrea especialitzada i funcional, sense habitatges, i la tipologia edificatòria no segueix cap patró, generant un conglomerat urbà heterogeni i compacte. Està envoltat pràcticament d'espais oberts o naturals i integra valors productius.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Imatge 34: Vista aèria del Parc Tecnològic del Vallès. Font: Associació Catalana d'Empreses de Tecnologia.

Residencial dels Gorgs: Sector urbà residencial localitzat al peu de Serragalliners en una superfície plana, a la zona occidental del municipi. La disposició dels carrers són lineals amb fileres d'habitatges unifamiliars, generant una morfologia urbana de baixa densitat però poc dispers. Hi ha presència de carrers peatonals però parcialment públics. Hi ha presència d'arbrat però també limita amb Els Gorgs, que és l'espai ver més proper i està integrat en aquesta unitat per motius d'escala. No conté elements paisatgístics amb valor, més enllà de l'ecològic.

Imatge 35: Fotografia d'un carrer típic d'aquesta zona residencial. Font: Elaboració pròpia.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Sant Martí: Territori central i interior del nucli urbà, amb un entramat rectangular, paral·lel i estructurat al rodal del carrer Sant Ramon. Té una tipologia edificatòria compacta d'alta densitat, amb excepcions d'habitatges unifamiliars de principis de segle. La unitat integra tota la trama urbana que conté el mateix patró i la mateixa tipologia edificatòria, diferenciant-se d'altres unitats per la forma del relleu, l'alçada dels edificis o la disposició de l'entramat. També té una presència d'arbres abundant en alguns carrers, algunes zones verdes i places dures. Conté valors estètics i històrics, i és on es localitza l'església nova i l'Ajuntament, a part d'altres edificis emblemàtics.

Imatge 36: Fotografia d'un dels carrers peatonals i arbrats que ocupen zones centrals de la ciutat. Font: Elaboració pròpia.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Sant Ramon: Conformava un dels sectors centrals del nucli urbà i té un entramat estructurat al voltant del carrer Sant Ramon, amb edificacions de baixa i mitjana densitat composant un mosaic compacte. Els carrers de l'entramat són de mida mitjana i estrets, amb presència d'alguns espais verds, places i vials arbrats. Les edificacions heterogènies composen una trama homogènia que integra una gran quantitat de valors de caràcter històric, estètic, productiu i social.

Imatge 37: Vista del carrer principal, amb construccions baixes i l'emblemàtica cooperativa al marge dret. Font: Elaboració pròpia.

Serraparerera: Territori que ocupa la meitat nord-occidental del nucli urbà, amb un relleu modelat per Serragalliners i les pendents de la conca del riu Sec. La morfologia urbana és de caràcter dispers amb una tipologia edificatòria de baixa densitat. L'entramat general està format per vials rectilinis que no s'adapten a la forma del relleu, formant illes relativament extenses que integren un conjunt d'habitatges. Hi ha presència testimonial de fileres d'habitatges o blocs baixos de pisos, poques zones verdes, algunes places dures i petits espais públics a banda dels carrers, els quals són tots destinats al trànsit rodat. Es pot distingir un element paisatgístic amb valor social i històric en la seva extensió urbana.

Imatge 38: Vista del barri de Serraparera a peu de carrer, mostrant el paisatge típic d'aquesta trama urbana. Font: Elaboració pròpia.

Turonet Residencial: Sector urbà localitzat al peu del Turonet i que s'enfila per la vessant oriental d'aquesta unitat de relleu. L'entramat està condicionat per les fortes pendents, els carrers interiors tenen una mida mitjana, la tipologia edificatòria és essencialment de baixa densitat i gairebé no hi ha espais verds ni places dins la unitat. Hi ha presència de fileres d'habitatges i arbrat escàs distribuït de manera irregular, però el mosaic urbà és homogèniament dispers. Té un clar caràcter residencial i no integra valors paisatgístics destacables més enllà de les vistes a la Plana del Vallès.

Imatge 39: Fotografia aèria del barri del Turonet, apreciand la diferència de trames entre Fontetes (primer terme) i Canaletes (tercer terme). Font: Juan Antonio Hidalgo.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Imatge 40: Pineda de les cotes altes del turó. Font: Àrea Metropolitana de Barcelona.

Turonet Parc: Territori enjardinat, combina estrats arbustius i forestals al llarg de la seva superfície, destacant els pinars. Conformava l'espai verd principal del nucli urbà i està relativament a prop del centre. Integra superfícies asfaltades, construccions funcionals i equipaments públics dins la unitat, i és dels pocs espais que romanen sense edificar. No obstant, té fortes petjades urbanes amb la presència d'un bloc de pisos de 16 plantes, un

camp de futbol i una piscina municipal, a part dels centres educatius que es troben dins i als marges del parc. Representa un fons escènic emblemàtic del municipi i conté valors de caràcter natural i social pel seu patrimoni ecològic i les vistes que propicia el mirador.

Plana del Castell

Camp de Can Planes: Territori localitzat al marge dret de la Plana del Castell, amb una cobertura alterna entre formacions herbàcies i cultius abandonats, amb presència testimonial de matollars. Es caracteritza per ser una plana sense intervenció humana i ser un espai degradat per l'abocador i els residus tòxics que s'han anat emmagatzemant durant dècades. Actualment està subjecte a transformacions integrals de l'espai però no integra valors paisatgístics en relació a la modelació agrària.

Imatge 41: Fotografia de l'antic abocador, condicionant clar en l'abandó d'aquest espai. Font: cerdanyolainforma.com

Parc del Sincotró: Conformava un el principal espai urbanitzat de la Plana del Castell amb diverses instal·lacions i equipaments especialitzats. La forma urbana està enfocada al model del relleu, amb vials amples i rectes destinats al trànsit rodat, i les edificacions són superfícies relativament grans que no encaixen amb cap patró arquitectònic arreu del municipi, esdevenint un estil únic.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

No hi ha presència d'habitatges però sí hi ha diversos carrers construïts amb arbrat. Encara és un espai que experimenta transformacions en l'actualitat i conté valors de caràcter productiu i social.

Imatge 42: Vista aèria del Sincotró. Font: Universitat Autònoma de Barcelona.

Plana de Ponent: Correspon al sector occidental de la Plana del Castell, sent aquesta unitat delimitada pel Parc del Sincotró i l'entorn de la riera de Can Fatjó. La unitat cobreix les superfícies destinades a la modelació agrària i alguna formació arbustiva lineal excepcional. En aquest tram de la línia ferroviària entre el Vallès i el Penedès es sotregen les vies, creuant aquestes un espai obert del paisatge. També hi ha una carretera que creua de dalt a baix aquesta unitat sense suposar un gran impacte paisatgístic. Aquesta zona no integra valors paisatgístics remarcables.

Imatge 43: Vista de la plana abans de la construcció del Parc de l'Alba. Font: Associació Cerdanyola Via Verda.

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Sant Marçal: Aquest territori abasta els rodals del castell de Sant Marçal i els elements que conformen la seva àrea d'influència a nivell perceptiu. Està localitzat a les cotes més altes de la Plana del Castell i és vistós des de diversos punts del municipi. Esdevé una fita visual com a construcció aïllada i destaca al mosaic agrari amb la infraestructura del castell envoltada de formacions arbòries. L'accés és un passeig arbrat de caducifolis i els terrenys que envolten la finca són de caràcter agrari. Aquesta unitat conté valors paisatgístics de caràcter històric, estètic i social.

Imatge 44: Vista aèria de l'entorn del castell. Font: Javier Ortega Figueiral.

Serragalliners – Magrans: Correspon al sector més oriental de la Plana i es vertebrada al llarg del torrent de Can Magrans i per la superfície agrària de Serragalliners. La seva cobertura és majoritàriament de cultius de secà i trams lineals de boscos de galeria que segueixen el curs fluvial. Aquest paisatge experimenta dinàmiques de canvis estacionals segons la temporada de cultius i representa un espai de modelació agrària per excel·lència. No integra valors paisatgístics reconeguts.

Imatge 45: Vistes de Collserola des de la carena de Serra de Galliners a l'alçada de Can Planes. Font: Wikiwiki - Treball propi, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=84895187>

Paisatges interregionals

Marge Industrial de Can Fatjó: Situat a l'extrem occidental del terme municipal de Cerdanyola, ocupa un espai de caràcter lineal des del barri de Terranova fins el Parc de Collserola, passant per la Plana del Castell. El tret diferencial d'aquest espai és el seu caràcter d'àrea especialitzada que integra activitats extractives i polígons industrials. Aquesta unitat es veu fragmentada per l'AP-7 i el curs fluvial de la riera de Sant Cugat, però, malgrat tenir usos heterogenis, la unitat es fonamenta en la diferència flagrant que genera el contrast d'aquest marge industrial amb qualsevol espai limítrof d'aquest. En aquest marge es poden trobar elements paisatgístics amb valor històric.

Imatge 46: Fotografia d'una activitat extractiva dins la unitat. Font: elpuntavui.cat

Les Unitats del Paisatge Urbà i els Objectius de Qualitat Paisatgística com a eines de planificació urbana a Cerdanyola

Riera de Can Fatjó : Aquest territori de caràcter natural està estructurat pel torrent de Can Fatjó, des del seu tram superior al barri de Terranova fins la desembocadura a la riera de Sant Cugat. La seva cobertura vegetal és heterogènia, sobretot si es compara el tram superior amb el tram final, però al llarg del paisatge es troben formacions arbustives, herbàcies i fins i tot agràries al voltant de boscos de ribera. També conté una masia que aporta un valor paisatgístic històric a l'espai.

Imatge 47: Vista aèria de la masia de Can Fatjó dels Xiprers. Font: Josep Font i Fatjó dels Xiprers.